

DE ARTISTIEKE UPPERCUT

JAN HOE
VAN KUNST
DEN EN
BERGHE BOKSEN
ELKAAR
VONDEN

De Bezige Bij Antwerpen

LET'S GET READY TO RUMBLE	9	
VERZORGERS UIT HOMERISCHE EN OLYMPISCHE KNOKPARTIJEN	23	
EERSTE RONDE	38	Geen enkel nimf of bokser...
DE KRAAMKAMER VAN	42	Henry Fielding
THE NOBLE ART	48	Lord Byron
	51	Pierce Egan
	54	Thomas Moore
TWEEDE RONDE	64	G.B. Shaw
HET EINDE VAN	69	Frank Harris
DE BLOTE VUIST	78	Sir Arthur Conan Doyle
	83	James Joyce
	86	T.S. Eliot
	87	P.G. Wodehouse
	97	Maurice Maeterlinck
DERDE RONDE	104	Jack Johnson
DE MYTHE VAN	109	Maurice de Vlaminck
DE GROTE BLANKE HOOP	120	Marcel Duchamps
JACK JOHNSON	122	Jack London
	131	Thomas Mann
VIERDE RONDE	143	Gabriele d'Annunzio
'HET GROOTSTE,	147	Georges Carpentier
BONTE FEEST IN	153	Boksen in de Weimarrepubliek
DE GESCHIEDENIS'	156	Vladimir Nabokov
	161	Bertolt Brecht
	168	Joseph Roth
	171	Robert Musil
	175	Vrouwen aan de ring
	183	Gene Tunney

188	<i>Punching Papa</i>	Hemingway
202		Jean Prévost
205		Henry de Montherlant
208		Louis Hemon
210		Paul Morand
212		Francisco Ayala

VIJFDE RONDE	216	De Wandelende Alp
BOXOMANIE	224	Kurt Tucholsky
	230	Max Schmeling
	235	Jean Cocteau
	240	Jean-Paul Sartre
	242	Albert Camus

ZESDE RONDE	258	Nelson Algren
DE SCHADUW VAN JOE LOUIS	265	Raymond Queneau

ZEVENDE RONDE	277	Rocky Marciano
DE MENSEN WORDEN	279	Abbott Joseph Liebling
DE SLAVEN VAN	283	Ralph Ellison
HUN SCHADUW	289	Robert Lowry
	293	Vernon Scannell
	299	Hugo Claus
	303	Louis Paul Boon
	306	Ignacio Aldecoa

ACHTSTE RONDE	314	Ingemar Johansson
PLOERTEN EN POËTEN	319	Sonny Liston

NEGENDE RONDE	330	Leonard Gardner
DE DROOM	332	Julio Cortázar
VAN FAT CITY	344	Armando
	348	Jan Cremer

TIENDE RONDE	354	Ali, King of the World
AMERIKA'S	360	Budd Schulberg
GROOTSTE EGO	363	Norman Mailer
	371	George Plimpton
	375	Hunter Thompson
	382	Gay Talese
	385	Bob Dylan
	388	Simon & Garfunkel

ELFDE RONDE	392	Joseph Beuys
DE LAATSTE HELDEN,	394	Jörg Immendorff
DE LAATSTE RIDDERS,	396	Basquiat & Warhol
MISSCHIEEN DE LAATSTE	400	Charles Bukowski
DICHTERS VAN	404	Jules Deelder
DEZE TIJD	420	Jean Cau
	422	Loïc Wacquant
	425	Alexis Philonenko
	427	Jan Hoet
	431	Sam Dillemans
	433	Vincent Valdez

TWAALFDE RONDE	440	James Ellroy
DE MOORDDADIGE	443	Joyce Carol Oates
DAGERAAD VAN	448	Philip Roth
DE MENSHEID	452	F.X. Toole
	456	David Remnick
	459	Joe Richard Lansdale
	461	Harry Crews
	463	Craig Davidson
	473	Roberto Saviano
	478	Davide Enia
	481	David Fauquemberg
	491	Józef Hen
	497	Per Olov Enquist
	501	Stieg Larsson

HOLLANDS	507	Jan van Mersbergen
GLORIE	510	Cor Eversteijn
	513	Adriaan van Dis
	516	Arjan Visser
	519	Jan Veenstra
	523	Erik Brouwer
	541	Bibliografie
	550	Namenregister

LET'S GET READY TO RUMBLE

Het was – om een huizenhoog cliché te gebruiken – liefde op het eerste gezicht. Ik ben een jaar of zeven en mag met mijn vader mee naar een amateurtoernooi in Gent. Boven de helverlichte ring hangen dikke rookwalmen. Twee jonge bokscers kijken elkaar aan terwijl de scheidsrechter de laatste richtlijnen geeft. Een tik met de handschoenen en dan stormen ze op elkaar af. Vader en ik zitten aan de ring naast Tsjeef Baillu, een oude glorie met bloemkooloren, veelvuldig opgenaaide wenkbrauwen en een gezicht dat eruitziet alsof iemand er naar olie in heeft geboord. Voor de rest een nette man die zich net als mijn vader stoort aan de woeste kreten in de zaal waarvan de aanmoediging ‘Sla zijn muil in frieten’, veruit de beschaafdste is. De twee heren houden niet van bloeddorst. Voor hen moet het welgemanierd blijven. Kundigheid, vaardigheid, snelheid staan voorop. Ontwijken, blokken, wegdraaien, perfect de slagen timen, dat is het echte werk. Al gauw leer ik het verschil tussen een plaagstoot, een stopstoot, een opstoot, een zwaai-stoot, een direct, een cross, een hoek, en een rechtse en een averechtse garde. Het woord ‘plaagstoot’ vind ik het mooist. Kijken naar boksen is magie. Kijken naar alles wat eromheen gebeurt evenzeer. Ineens gaat een van de bokscers neer op een moordende dreun. Het bloed spat tot op onze tafel. ‘Die heeft het niet’, zucht Tsjeef. ‘Die jongen moet stoppen of ze gaan hem onnozel slaan. Hij kijkt naast de slagen.’ ‘Ja, hij is ko geboren’, beaamt mijn vader. ‘Hij kijkt naast de slagen’ en ‘hij is ko geboren’, twee prachtige uitdrukkingen die me altijd zullen bijblijven. Wanneer voor de volgende partij een bokser, aangekondigd als Bob Roger, tussen de touwen klimt, wordt naast mij goedkeurend gemompeld. Nu gaan we wat zien. De jonge amateur, een lichtgewicht, geeft inderdaad een fraaie demonstratie van de *sweet science*. Hij dolt met zijn tegenstander, is hem op elk moment te snel af, daagt hem uit met plaagstoten en scoort met snelle combinaties. ‘Jammer dat hij geen punch heeft en dat hij bang is voor de slagen’, zegt Tsjeef. ‘Hij is te knap voor het beroep. Spijtig. Een groot talent.’ Dat groot talent zal later kampioen van België worden.

Bob Roger en andere jonge bokscers, zonen uit het proletariaat, komen vaak bij ons thuis. Zij beschouwen mijn vader als een soort

peetvader. Hij geeft hun goede raad, gaat met hen trainen, ziet erop toe dat ze zich goed verzorgen en waarschuwt hen aartsvaderlijk voor de verlokkingen van frivole vrouwen. Er is bij ons thuis geen overvloed. Maar voor de verzorging van een geblesseerde bokser is er altijd wel een ongepelde biefstuk die rauw op het blauwe oog van de gekneusde prijsvechter wordt gelegd – een ouderwetse remedie – en vervolgens in de pan terechtkomt om in gebraden toestand de innerlijke mens van de atleet te versterken. Ik vind het geweldig als de pupillen van mijn vader in de tuin schaduwboksen of op een oude stootzak ritmisch combinaties instuderen. Af en toe stoeien ze een rondje met mij. Mijn toch al niet kleine ego groeit. In het eerste jaar Latijnse van het athe-neum scoor ik mijn eerste en laatste knock-out tegen een klasgenoot die de onhebbelijke gewoonte heeft iedereen met de knie in het klokkenspel te stampen. ‘Wat wil je later worden?’ vraagt Tjseef Baillu mij op een dag. ‘Bokser of journalist’, zeg ik. ‘Kies maar voor het tweede’, zegt hij. Het is de beste raad die iemand mij ooit gegeven heeft.

Aan de universiteit gaat mijn aandacht meer naar welgevormde studentinnen dan naar gespierde prijsvechters, maar ik ontdek tot mijn vreugde de boksverhalen van Jack London, George Bernard Shaw, Ernest Hemingway, Bertolt Brecht, Norman Mailer, Robert Musil, Maurice Maeterlinck en anderen. Bij het leger heb ik veel tijd voor de bokssport. Willy, een sergeant-instructeur bij de para’s, in zijn krijgskundige functie gebeten om te bijten, deelt mijn fascinatie voor de *noble art*. Drie keer per week binden wij de handschoenen aan. Hij is sterk, maar sloom van geest en vuisten, zodat ik meestal ongeschonden uit de confrontaties kom. Alles doet pijn van de spanning en de inspanning. De adrenaline bruist. Nooit zo fit geweest.

Op het breukvlak van de jaren zestig, zeventig gaat mijn Kuifjesdroom in vervulling: ik ben reporter. Een specifiek vakgebied heb ik niet. Ik moet me zowel bezighouden met berichtgeving over royalty als met processen, politiek, de waterstanden van de Rijn, het aantal opgehaalde schotbalken, showbizz en sport. Mijn eerste journalistieke schreden vallen samen met de wapenfeiten van Mohammed Ali. Het is de periode waarin de Belgische nationale omroep een veto tegen de bokssport handhaaft, een veto dat alleen voor de nachtelijke wedstrijden van Ali wordt opgeheven. Met talloze anderen sta ik in het holst van de nacht op om de ‘Allergrootste’ aan het werk te zien en

daar in diverse periodieken verslag van te doen. Om mijn conditie op peil te houden ga ik ook zelf boksen. Mijn voorbeeld werkt blijkbaar aanstekelijk, want wekelijks sta ik twee tot drie keer met mijn collega's Jos De Man, Rik Van Cauwelaert, Walter Ertvelt en neuropsychiater Karel Ringoet in het oefenzaaltje van Boxing Club Zele in de ring onder het verbaasde oog van echte bokkers als Wies Carmeliet en Freddy De Kerpel. Coach Jef Van Driessche zorgt ervoor dat alles binnen de perken blijft. De afspraak is dat we elkaar geen pijn doen, maar wie geraakt wordt wil terugslaan. Zelfs Rik Van Cauwelaert, die katholieker dan wij allen samen is opgevoed, vergeet op zulke momenten dat hij zijn rechterkaak op evangelische wijze moet aanbieden als hij op de linker een pats gekregen heeft of omgekeerd. Sterker nog: zijn vervaarlijke rechtse counterpunch heeft menig rib gekneusd.

In de jaren zeventig beleeft de Belgische bokssport hoogdagen. Voor *Sport '70* en de radio versla ik de esbattementen van Jean-Pierre Coopman, Freddy De Kerpel en consorten. Dat is uiteraard kruimelwerk in vergelijking met de wereldkampioenschappen die ik op kosten van mijn bazen mag volgen. Ik zit aan de ring bij de twee zwaarste wedstrijden van Ali: de *Thrilla in Manilla* en *The Rumble in The Jungle*. Ik ben er ook bij als hij de gemakkelijkste partij uit zijn carrière bokst: tegen Jean-Pierre Coopman.

Drie weken Kinshasa. Kafka in Afrika. Vijf minuten na de landing in Ndjili ben ik mijn geld en paspoort kwijt. 'Confisqué par ordre du président Mobutu.' De immigratiedienst verwacht mij met ene Johannes Petrus Van den Berghe, een Zuid-Afrikaanse huurling van mijn bouwjaar (1942) die in Katanga gevochten heeft en daar bloederige ravages heeft aangericht. Specialist karate, alle soorten wapens, levensgevaarlijk. In afwachting dat ik met de volgende Sabenavlucht huiswaarts word gestuurd, mag ik verwijlen in een overwegend door kakkerlakken bevolkt kamertje. De redding komt in de flamboyante persoon van persattaché Lucien Tshimpupu wa Tshimpupu, die mij bezweert dat er geen probleem is en mij op kosten van président-fondateur Mobutu in Hotel Memlinc verscheidene keren zal trakteren op een diner met oesters, kreeft en Dom Pérignon 1959. Elke dag feest: James Brown in het Intercontinental Hotel, interviews met Ali en Foreman, lunch met Norman Mailer, een avond in het casino met

mijn literaire helden Norman Mailer, George Plimpton en Budd Schulberg, op stap met Hunter Thompson – dronken, stoned of allebei? – en nog veel meer. Het staat voor de eeuwigheid geboekstaafd in *Ooggetuige* van Johan Anthierens, die helaas zelf geen ooggetuige van de wedstrijd was, aangezien hij door een domme samenloop van omstandigheden landde op het moment dat de partij afgelopen was.

Het moment suprême: 30 oktober 1975, veertien minuten voor vijf. Ali kijkt alsof hij het zelf niet geloven kan. Hij heeft een reus van om en bij de twee meter geveld. *Ali boumayee!* Met een gonzende zwerm journalisten sta ik in zijn kleedkamer. ‘Allah, Allah’, fluistert hij. ‘Vannacht stond niet Ali, maar Allah in de ring. De wereld heeft niet mij, maar een goddelijke macht gezien. Foreman was door geen mens te verslaan. Alleen Allah sloeg hem knock-out.’ Even later, in een meer opgewekte toonzetting: ‘Ik had voorspeld wat er zou gebeuren. George was geen echte wereldkampioen. Heel sterk, dat wel. Maar geen man om de kroon te dragen. Ik ben blij dat de wereld weer een kampioen heeft die naam waardig.’ In de kamer ernaast, de verliezer. Wazige blik. Doffe hondenogen. Ontroostbaar. Pas nu begint het tot hem door te dringen dat hij de kans om de grootste zwaargewichtkampioen sinds Joe Louis te worden, heeft gemist ‘Je bent pas vijfentwintig’, troost Archie Moore hem. ‘Ik was drieënveertig toen ik nog wereldkampioen werd.’ Meer daarover later.

Op 20 februari 1976 zit ik in het Roberto Clementestadion van San Juan, Puerto Rico voor de meest onwaarschijnlijke titelkamp uit de boksgeschiedenis: ex-steenkapper Jean-Pierre Coopman, alias *de Leeuw van Vlaanderen*, tegen Mohammed Ali. In het vliegtuig had Karel De Jaegher, Coopmans manager, mij gezegd: ‘Jean-Pierre denkt werkelijk dat hij kan winnen.’ Ik vroeg: ‘Wat denk je zelf, Karel?’ ‘Ik zou er niet al mijn geld op zetten’, antwoordde hij diplomatisch. Thuis had Karel een sprekende papegaai die hij ‘Jean-Pierre kan niet boksen’ had leren kirren. Coopman had in tientallen interviews verklaard dat hij vanaf de eerste seconde op Ali zou afstormen in de stijl van zijn idool Joe Frazier, onder het motto: ‘Eén krijgen, drie geven.’ Het pakte anders uit. Met zijn rudimentaire boksstijl en geringe slagkracht had de Leeuw te weinig in huis om een titaan als Ali – die Frazier en Foreman had overleefd – te verontrusten. Ik gunde Jean-Pierre de buitenkans, maar had van mijn twijfel over de afloop nooit

een geheim gemaakt. Zijn sponsor Flandria had ik zelfs de raad gegeven de firmanaam niet op Coopmans boksbroek maar op zijn schoenzolen te zetten, omdat hij dan zeker in beeld zou komen.

In Puerto Rico werd Jean-Pierre door de organisatoren in het geheim getest tegen lokale amateurs. Hij kwam er niet aan te pas. 'Hoe gaan we die kneus verkopen', verzuchtte pr-officer Bob Goodman. Om de geloofwaardigheid van de uitdager op te vijzelen, werd Charlie Green, een vroegere tegenstander van ex-wereldkampioen Floyd Patterson, op borgtocht uit de gevangenis van Chicago gehaald en naar San Juan overgevlogen om met Coopman te sparren. Green incasseerde 500 dollar, ging naar de hoeren, vergokte wat overbleef in het casino en verscheen 's anderendaags met een hevige kater in de gym. Het werd een potsierlijke vertoning. Na twee ronden fluisterde de Belgisch-Amerikaanse matchmaker George Kanter Green in het oor: 'Je moet vallen, Charlie.' 'Ik wil wel,' antwoordde Green, 'maar hij moet me eerst raken.' Dat gebeurde als bij mirakel in de volgende ronde.

Intussen had Goodman het gerucht gelanceerd dat Coopman als een moderne Godfried van Bouillon tegen moslim Ali zou vechten voor de eer van het christendom. Toen ik Jean-Pierre dat vertelde, bekende hij mij dat hij veel van het geloof verwachtte. Hij was ervan overtuigd dat de geest van zijn overleden petemoei in zijn hoek zou staan. Hij had ook twaalf schapulieren en ex voto's in zijn boksbroekje laten naaien. Daarop inspelend vroeg ik of hij een bezoek wilde brengen aan een voodoopriesteres. Hij wilde niets liever. Voor dag en dauw vertrokken wij naar een door twee lokale fotografen opgetrommelde heks. De vrouw kwam, niet zonder voorkennis, in trance en schreeuwde dat *El Conquistador Blanco* het gevecht zou winnen. Na afloop van de sessie gaf ze Coopman een jerrycan mee met wijwater dat hem onkwetsbaar zou maken. Aldus gepantserd stapte de Vlaamse Siegfried in de ring. Precies 14 minuten en 46 seconden later was het sprookje voorbij. Hij had vier ronden in zijn eigen krampachtige stijl geprobeerd de *bob-and-weave*-stijl van Frazier te imiteren, maar was er niet in geslaagd ook maar één stoot te plaatsen. Als het van Ali had afgehangen, had 'het gevecht' over de volle afstand mogen gaan. Maar na de vierde ronde kwam zijn goeroe, Herbert Muhammad, zeggen dat het genoeg was geweest. Iets meer dan twee minuten later ging de

Leeuw naar het canvas na een niet al te harde combinatie van stoten. Hij liet zich uittellen om verdere schade te voorkomen. Ali toonde zich voor zijn tegenstander opmerkelijk mild: ‘Sonny Liston heeft het niet zo lang uitgehouden als Cooperman’, zei hij. ‘He’s a sweet little pussycat.’ Waarna de zwaar toegetakelde Coopman tot hem de onsterfelijke woorden sprak: ‘Allez gauw, you are a flink boy.’

In 1989 verkas ik van de papieren pers naar de televisie. Tussen mijn activiteiten als hoofdredacteur van talkshows, reisprogramma’s, quizzes, *Histories* en *Kwesties*, ben ik gedurende zeven jaar bokscomentator voor Eurosport. Daarvoor moet ik wekelijks naar Parijs of Hilversum. In Parijs zitten alle verslaggevers naast elkaar als kippen op een legbatterij. Het aanbod is niet altijd even sterk. Goede partijen zijn een uitzondering. Meestal zie ik een troosteloze parade van krukken, opgewarmde lijken, *journeymen* uit het voormalige Oostblok die alleen nog in de ring stappen om zo snel mogelijk langs de kassa te passeren, ongetrainde zwaargewichten met uitgezakte lijven die in al hun weerzinwekkendheid worden geëtaleerd, spekflanken, opgeblazen pensen, vetrollen, een orgie van blubberende cellulitis. De nachtelijke escapades in de Lichtstad met mijn Duitse collega, ex-bokser Werner Castor, maken veel goed.

Vandaag – op de rand van de houdbaarheidsdatum – blij ik trainen. Dagelijks wat schaduwboksen, nu en dan een lichte oefensessie met Freddy De Kerpel, waarbij ik mijn best doe om hem te raken en hij om mij niet te raken. Om de zoveel weken houden Jef Van Driessche, zijn zoon Alain en ik symposia over de *noble art*. Boeiende avonden waarop we onder het savoureren van geestrijke verfrissingen internationale wedstrijden bekijken, onze ergernis ventileren over de vele surrogaatkampioenen, mopperen over de slaapverwekkende wedstrijden van de Klitschko’s en soelaas vinden in partijen van stilisten als Amir Khan, Yoriakis Gamboa, Rigoberto Rigondeaux of Floyd Mayweather. We hebben heimwee naar Ali, Frazier, ja zelfs naar Tyson.

Ik ben nooit een groot fan van Mike Tyson geweest. Dat is veranderd sinds onze ontmoeting in New York bij de voorstelling van *Taking on Tyson*, een tv-serie over zijn leven en zijn liefde voor de duivensport. Zoals Marlon Brando in *On The Waterfront* spreekt hij over zijn vogels met omfloerste stem. ‘Bij hen vergeet ik alles. Het is een soort therapie, een ontsnapping uit de realiteit. Alsof je op zee zit. Ik

kan – tot ergernis van mijn vrouw – uren naar mijn duiven kijken. Het zijn zulke prachtige dieren. Vliegende juwelen.' Het was wennen. *Iron Mike*, alias *The Baddest Man on the Planet*, die met aaiende blik naar een grijs geschelpte doffer kijkt en liefdevol zijn veren streelt, vooral eer hij hem met een zoen op de snavel de lucht in gooit. De waarne-mer denkt bij dit tafereel dan ook niet zozeer aan het vers van Hélène Swarth: 'Roerend zoet roekoe van duiven, O der duiven droef roekoe', als wel aan het feit dat deze tedere vriend van de *columba livia* ooit het oor van zijn tegenstander Evander Holyfield vier centimeter heeft ingekort, vrouwen heeft verkracht, mannen en vrouwen in elkaar heeft geslagen en zowat alles heeft gedaan wat God en de mens verbieden. Maar dat is voltooid verleden tijd. De knock-outkoning die in zijn hoogdagen de schrik van de ring en ver daarbuiten was, heeft zich herschoold tot een godvrezende gezinsman, die alleen nog vegetarisch eet, gedichten schrijft, droomt van een rol als Othello, en wiens grootste vreugde erin bestaat te genieten van de lach van zijn zeven kinderen die hij bij diverse dames heeft verwekt. Hij is nu even zachtaardig als zijn favoriete vogels, *every inch* het tegenbeeld van de angstaanjagende nietsnut uit vroegere tijden. *Iron Mike* bestaat niet meer. Er is alleen nog Mike, een aanhanger van de levensfilosofie die jaren geleden treffend werd verwoord door de Vlaamse denker Bob-bejaan Schoepen: 'Ik zie zo *gere* mijn duivenkot, daar te zijn is mijn groot genot.'

Als voorspel tot het grote interview mag ik enige couleur locale gaan opsnuiven in een van zijn duivenhokken: de *Tyson's Corner* op de troosteloze Tonnelle Avenue in Jersey City. Hier zitten 900 van zijn 2500 gevederde vrienden: ordinaire straatduiven, maar ook *grizzle splash*-prijsvliegers, waarmee hij het opneemt tegen de beste *pigeon-flyers* uit de buurt. De crème de la crème, zoals hij zelf zegt. De til, een postmodernistische constructie, ronkend omschreven als 'een Hilton voor duiven', wordt beheerd door boksmanger-restauranthouder Mario Costa en duiventrainer Vinnie Torre, twee schilderachtige heren die in *The Sopranos* niet zouden misstaan. 'Hier komt Mike tot rust', zegt Vinnie. 'Hij heeft dat nodig, want overal klampen de mensen hem aan. Vroeger kwam hij hier, als hij in de put zat, onderduiken. Ik herinner me de periode dat hij blut was. Hij zat hele dagen op het dak bij zijn duiven. Het enige wat hij had waren zijn vogels,

maar hij zei tegen mij: 'Ik ben rijk.' Voor Vinnie is Tyson altijd 'een echt schatje, een *pussycat*' geweest. Niet elke vrouw zal die kwalificering onderschrijven. Ook vroegere tegenstanders zoals Evander Holyfield zullen geneigd zijn enige nuances aan te brengen. 'Mike was helemaal geen moordenaar in de ring', vindt Vinnie. 'Hij speelde gewoon een rol. Zeer overtuigend, dat wel. Hij is een goed acteur.'

Een uur later geeft wijlen 'de slechtste mens op de planeet' mij in de Carlton Ritz een wervelend exposé over zijn nieuwe leven en zijn oude passie. Hij staat scherp. Hij traint elke dag, al doet hij dat naar eigen zeggen met een andere ingesteldheid dan vroeger. 'Ik hou mijn lichaam alleen in vorm omdat het mijn brein draagt en ik mijn grijze cellen zo goed mogelijk wil laten functioneren.' Van Mohammed Ali heeft hij qua boksstijl niets overgenomen, maar net als *The Greatest* is hij goedgebekt en weet hij zijn publiek met verbale uppercuts te amuseren. 'België? Grote duivenmelkers en voortreffelijke chocolademakers. Ik hoor dat Japanners en Chinezen grof geld geven voor Belgische prijsvliegers? Tot een half miljoen dollar? Niet meer voor lang, waarde heer. Straks komen ze alleen nog bij ons kopen. Onze zelfgekweekte kampioenen doen het uitstekend in de races. De duivensport is van een ander niveau dan mijn bokscarrière, maar in de harde straatcultuur van Brooklyn minstens zo competitief. Ik heb gewoond op plekken waar een normaal mens zelfs niet wil kakken. Het is een geluk dat ik dat allemaal overleefd heb.' Tyson was twee jaar toen zijn vader zijn alcoholverslaafde vrouw en hun drie kinderen in de steek liet. 'Ik heb nooit gezien dat mijn moeder gelukkig was of trots op mij. Ze heeft me alleen gekend als een onhandelbaar straatjoch dat naar huis kwam met kleren waarvan ze wist dat ik ze niet had gekocht. Mijn oudere broer Rodney – nu verpleger in Los Angeles – was iemand, ik was niemand. Op school werd ik door grotere jongens uitgelachen en gepest. Ik was een dik negerjongetje met een bril en met een hoge piepstem. Als ik al een lunch meekreeg van thuis, namen ze hem mij af en aten hem op terwijl ik er huilend bij stond. Ik haat mijn jeugdjaren. Op den duur ging ik niet meer naar school. Alleen bij mijn vogels vond ik troost. Zij waren mijn enige vrienden. Toen ik mijn eerste duif, Julius, dood op het dak vond, heb ik wekenlang getreurd.' Grimmig memoreert Tyson hoe hij de pesterijen van andere straatboefjes onderging tot een lid van de beruchte jeugdbende The Jolly Stompers een van zijn duiven de nek om-

wrong en hem met het bloed besmeurde. 'Ik had nooit eerder iemand pijn gedaan. Toen heb ik voor de eerste keer in mijn leven gevochten. Ik ging tekeer als een razende. En tot mijn verbazing merkte ik dat ik met mijn agressiviteit respect afdwong.' Kort nadien werd hij zelf lid van The Jolly Stompers. Hij was nog geen twaalf toen zijn moeder aan een hartaanval overleed. Op dat moment was hij al achtendertig keer gearresteerd voor inbraken, gewapende overvallen en diefstallen. Hij kwam terecht in de Tryon School in Johnson, een beruchte jeugdinstelling. Zijn opmars begon onder voogdij van de zeventigjarige Cus d'Amato, die hem leerde boksen en als een vader voor hem zorgde. Cus stierf net voor zijn pupil de wereldtitel veroverde. Tyson had niemand meer om hem in het gareel te doen lopen. 'Zijn dood was een aardshok voor mijn ziel', zegt hij, niet vies van een pathetische metafoor.

De meeste prijsvechters die op hun carrière terugblikken, herinneren zich alleen de gewonnen partijen en schrijven de andere toe aan tegenslag of partijdige arbitrage. Tyson doet dat niet. 'Het is altijd wat met verslagen bokkers: verkeerde begeleiding, slecht geslapen, niet genoeg getraind, door een dame mondgewijs van alle energie beroofd. De zes keren dat ik verloren heb, was de andere gewoon de betere.' Over de regerende wereldkampioenen van vandaag, de Oekraïense broers Vitali en Vladimir Klitschko, laat Tyson weinig kritische geluiden horen. 'Goede bokkers. Niet spectaculair, maar technisch sterk. Ze doen alleen het hoogstnodige. Die stijl spreekt het publiek niet aan. De mensen willen entertainment, zware knock-outs. Opwinding. 24 uren per dag. Dat kan natuurlijk niet. Je kunt ook niet 24 uren per dag klaarkomen.' Over zijn eigen plek in de pikorde van de *noble art* maakt hij zich niet druk. 'Ik lig er niet wakker van. Was Mohammed Ali de beste zwaargewicht aller tijden? Wat is de beste zijn? Hitler was ook ergens de beste in. Belangrijker is dat je leeft als een goed mens.' Spijt over zijn roerige bestaan heeft hij niet. 'Wat gebeurd is, is gebeurd. Ik kan niemand anders de schuld geven dan mezelf. Het heeft geen zin mij af te vragen: had ik dit wel mogen doen? Daar kan ik niets meer aan veranderen. Ik was vroeger te macho, ik nam mezelf te veel au sérieux. Ik luisterde naar niemand. Nu weet ik: ik ben één grote grap. En daar moet je om lachen. Ik besef nu pas hoe waar de raad is die iemand mij lang geleden gegeven heeft: "*You're old too soon, you're smart too late.*" Vandaag doe ik wat God wil dat ik doe.'

De dood van zijn dochter Exodus – *what's in a name?* – zette definitief een proces van loutering in. Het vierjarige meisje kwam om het leven toen ze bij het spelen door een kabel van een loopband werd gewurgd. In vol rouwproces trouwde Tyson met zijn jarenlange vriendin, Kiki Spicer. Zijn twee vorige huwelijken eindigden in dramatische vechtscheidingen. 'Dankzij Kiki ben ik een ander mens geworden', geeft Tyson toe. 'Zij heeft de demonen uit mijn hoofd verjaagd, mij mijn zelfrespect teruggegeven en mij positief leren denken. Ik verdien zoveel geluk niet. Ik ben God erg dankbaar. Vroeger heb ik nooit bewust geleefd. Dat is nu anders.' Dat vrienden en fans hem in de steek hebben gelaten toen hij aan lagerwal zat, neemt hij hun niet kwalijk. 'Wie wil er met jou meegaan als je op weg bent naar de hel? Boksen heeft me een platform gegeven zodat iedereen mijn naam kent. Maar het heeft me niet gewapend voor het leven. Als je aan de top staat, dan hou je met niemand rekening. Je bent helemaal ingesteld op agressie, en die beheerst jouw leven. Ook buiten de ring. Je mag geen emotie tonen. Ik haat de oude Tyson. Ik heb die man vermoord. Dat was mijn laatste daad van agressie. Als ik vandaag in de spiegel kijk, dan zie ik een beschadigd man met een groot ego en een klein zelfbeeld. Een dwaas die probeert er toch nog het beste van te maken. Ik heb gezworen niets meer te doen waarmee ik mijn zelfrespect kan verliezen. Vroeger was er cocaïne, seks en verder niets, nu is er liefde en een toekomst. Ik probeer nederig te zijn, maar ik weet niet of ik daar al in geslaagd ben. Het blijft een moeilijk proces. Ik leef voor mijn gezin, om mijn vrouw gelukkig te maken en mijn kinderen een goede opvoeding, een toekomst en veel liefde te geven. Allemaal dingen die ik zelf nooit gehad heb. Het mooiste moment voor mij is als ik hen zie lachen. Ja, ik ben echt veranderd, maar toch, als ik te veel gepest word, ga ik weer bijten.'

In Tysons verhaal zitten alle ingrediënten die bokscers en hun sport zo fascinerend maken. Drama's in en buiten de ring, schuld en boete, liefde, haat, triomf en neergang, kortom de zevenendertig situaties waarvan Hugo Claus ooit zei dat ze elke dag in *Het Laatste Nieuws* te lezen zijn. Geen enkele sport brengt zoveel drama. Sensationele wendingen zijn op elk moment mogelijk. Het gaat om alles of niets. Op geen enkel moment wordt de schone schijn opgehouden. Alsof de bokswereld een soort enclave is waaraan de beschaving voorbij is

gegaan en waar ons rauwe, instinctieve, primitieve ik nog onbelemmerd aan bod komt. In zijn essay *Over agressie* analyseert Nobelprijswinnaar Konrad Lorenz het vechtinstant bij mens en dier. Vooral mannetjesdieren zijn biologisch geprogrammeerd om te vechten. Dat maakt deel uit van de natuurlijke selectie. 'De belangrijkste functie van de sport is de *katbarsis*, de bevrijdende ontlasting van agressieve impulsen', schrijft Lorenz. 'Maar de sport voedt de mens ook op om op een bewuste en verantwoorde manier zijn eigen gedrag tijdens het gevecht te controleren. Zelden wordt het verlies van de zelfbeheersing zo snel en zo onverbiddelijk afgestraft als in een bokswedstrijd. Het ridderlijke aspect van boksen is overigens zo vanzelfsprekend dat men een bepaalde vis, de *Cichlasoma biocellatum*, berucht om de passie waarmee hij rituele gevechten voert, de naam van Jack Dempsey heeft gegeven naar de om zijn sportiviteit bekendstaande wereldkampioen.'

Meer dan andere atleten wordt de bokser fysiek door zijn sport getekend. Elk gevecht is een confrontatie met zijn mogelijkheden en grenzen. Een prijsvechter die de uitputting nabij lijkt, kan een fractie van een seconde later met een verrassende combinatie het tij doen keren. Een kampioen kan op elk moment op een tegenstoot lopen en zijn titel kwijtspelen aan een jonge underdog. 'Met boksen zijn bepaalde intellectuele spanningen gemoeid die men nergens kan aantreffen', zei Hugo Claus. 'Wat mij zo boeit in die sport is de overwinning van de intelligentie over de brute kracht. De combinatie van gratie, intelligentie, adel, wreedheid, lafheid die kan ontstaan in dertig seconden boksen is mij meer waard dan een literaire gebeurtenis.'

De bokser als tragische figuur is vanuit literair en cinematografisch standpunt interessanter dan een tennisspeler of een paardrijdster. Het klassieke boksverhaal heeft een ingebouwde tragedie. Kansarme jongeren vechten zich een weg uit de armoede. Sociale en raciale barrières lijken geslecht. Kampioenen worden bedolven onder geld en adoratie. Boksers kunnen helaas zelden met weelde omgaan. Als de nederlagen komen, verdwijnen de fans. Geld en roem verdampen. Het afscheid van de ring is onafwendbaar tot de schulden zich opstapelen, de nietigheid ondraaglijk wordt en de kampioenen van weleer hun brein tot pulp laten slaan door een nieuwe generatie vuistvechters. Al bijna dertig eeuwen is de *noble art* een inspiratiebron voor schrijvers

en dichters. In het spoor van Homeros volgden literaire reuzen als Pindaros, Vergilius, Byron, Charles Dickens, G.B. Shaw, Conan Doyle, P.G. Wodehouse, T.S.Eliot, James Joyce, Jack London, Ernest Hemingway, William Faulkner, Ezra Pound, Thomas en Heinrich Mann, Robert Musil, Bertolt Brecht, Gabriele d'Annunzio, Pier Paolo Pasolini, Maurice Maeterlinck, Jean Cocteau, Albert Camus, J.P. Sartre, Raymond Queneau, Henry de Montherlant, Colette, François Mauriac, Nabokov, Norman Mailer, Arthur Miller, Charles Bukowski, Hunter Thompson, Gay Talese, Budd Schulberg, James Ellroy, James Baldwin, Joyce Carol Oates, Wysława Szymborska, Per Olov Enquist, Stieg Larsson, Louis Couperus, Hugo Claus, Louis-Paul Boon, Jan Cremer, Armando, Jules Deelder en vele anderen. Een extreem geval was de Japanse auteur Yukio Mishima, die boksles nam om zich op zijn zelfmoord voor te bereiden. Enkele jaren voor hij harakiri pleegde, schreef hij: 'Ik miste de vereiste spieren voor een dramatische dood.'

De wervelende actie in de ring en de volmaaktheid van het afgetrainde bokseerslichaam hebben in de loop der tijden vele beeldende kunstenaars geïnspireerd: William Hogarth, Théodore Géricault, John Constable, Thomas Eakins, George Bellows, Umberto Boccioni, Giacomo Balla, Eduardo Arroyo, Max Peckstein, Georg Grosz, Egon Schiele, Pablo Picasso, Fernand Léger, Pierre Bonnard, Auguste Rodin, George Bracque, Raoul Dufy, Alexander Archipenko, Wyndham Lewis, Isaac Israëls, Kees van Dongen, Jan Sluyters, Kees van Bohemen, Keith Haring, Andy Warhol, Jean-Michel Basquiat, Sam Dilemans en vele anderen. Kunstpaus-amateurbokser Jan Hoet ziet de bokssport als 'een metafoor voor het leven met al zijn schoonheid, kwetsbaarheid, vertwijfeling en vergankelijkheid'. 'Het is de schok van twee gepantserde energieën. Veel mensen zien het alleen maar als een vorm van geweld. Dat is het niet. Het is een artistieke activiteit. Het is kunst.'

Sinds Thomas Alva Edison in de jaren negentig van de negentiende eeuw een boksexhibitie in beeld bracht, zijn er – om dezelfde redenen die schrijvers en kunstenaars aanspreken – honderden films rond boksen uitgebracht. De Spaanse historicus Pablo Mérida San Román vermeldt er in zijn boek *El Boxeo en el Cine* meer dan negenhonderd. De meeste gaan zich helaas te buiten aan emotionele overkill en hadden beter niet gemaakt kunnen worden, maar er zijn ook

meesterwerken bij zoals *Body and Soul*, *Fat City*, *Requiem for a Heavyweight*, *The Harder They Fall*, *Rocco et ses Frères*, *Raging Bull*, *The Fighter*.

De *noble art* heeft uiteraard tegenstanders. In *Les Fleurs du Mal* associeert Charles Baudelaire, de vermoeide estheet die liever artificiële paradijzen dan sportclubs bezocht, boksen met dwangarbeid voor verdoemden. In de roman *L'Homme qui rit* hangt ook Victor Hugo een vernietigend beeld op van de pugilistiek. Gerard Reve was evenmin een fan. 'Sport is gezond, nou ja de meeste sporten. Boksen zou verboden moeten worden. Maar ja, de mensen willen elkaar doodmaken op de een of andere manier.' 'Elke bokser loopt hersenschade op. Wie ernaar kijkt, verlustigt zich aan neuropornografie', beweert Dick Swaab, hoogleraar in de neurobiologie aan de Universiteit van Amsterdam. 'Professioneel boksen is geen sport, maar primitieve agressie, een barbaarse afgeleide van sport, iets ongezon, vies en voos, een gênant overblijfsel uit ons primitieve evolutionaire verleden dat maar beter bij wet kan worden verboden.' De polemische uitval van Swaab kadert in een lange medische traditie. Talloos zijn de wetenschappelijke publicaties die wijzen op blijvende letsels, gaande van platte neuzen tot hersenbeschadiging. Telkens als een bokser de dood vindt in de ring, genereert dat een stroom van schotschriften, wetenschappelijke studies en parlementaire interventies. Niemand ging zo hevig tekeer als de Britse feministe, Labour-parlementslid barones Edith Summerskill, die de fiolen van haar toorn ongenueanceerd uitgoot in *The Ignoble Art*. Tijdens een tv-discussie met de bekende Britse bokser Henry Cooper vroeg ze: 'Meneer Cooper, hebt u wel eens in de spiegel gekeken en gezien in welke erbarmelijke staat uw neus zich bevindt?' Waarop Cooper antwoordde: 'Mevrouw, hebt u onlangs nog eens in de spiegel naar de staat van úw neus gekeken? Mijn excuus is boksen. Welk excuus hebt u?'

De *noble art* werd in de loop der tijden niet alleen door wetenschappers en artsen verketterd. Ook Gods vertegenwoordigers op aarde mengden zich in het debat. Toen Davey Moore in maart 1963 overleed na een knock-out tegen Ultiminio Ramos, veroordeelde paus Johannes XXIII de bokssport als barbaars. Na de dood van de Amerikaanse bokser Leavander Johnson als gevolg van de partij tegen de Mexicaan Jesús Chávez in september 2007, schreef de *Civiltà Cattolica*: 'Boksen is een gelegaliseerde vorm van poging tot

moord en dus geen haar beter dan de gladiatorengevechten uit de Romeinse tijd.’

De artistieke uppercut gaat deze aspecten niet uit de weg, maar schetst in de eerste plaats de fascinatie van schrijvers, kunstenaars en cineasten voor de sport. Bij een boek als dit – een mozaïek van feiten, figuren, fragmenten en citaten – is het onvermijdelijk dat veel onbesproken blijft. Ik besef dat mijn aanbod een keuze op eigen arbitrair gezag is en dat bepaalde auteurs, artiesten en filmmakers onbesproken of onderbelicht blijven. Ik ben schatplichtig aan geleerde ringaficionado’s als Kasia Boddy, Joyce Carol Oates, David Scott, Jean-Paul Besse, Loïc Wacquant, Wolf Wondratschek en anderen, die briljant over het onderwerp hebben geschreven maar doorgaans weinig interesse betonen voor wat buiten hun eigen taalgebied voorhanden is. Ik heb geprobeerd de band tussen boksen en kunst zo internationaal mogelijk te behandelen. Mijn dank gaat uit naar Jan Hoet, Thomas Claus, Etienne Vermeersch, Jean-Paul van Bendegem, Rik Van Cauwelaert, Jos De Man, Werner Castor, Fred Royers, Rinze van der Meer, Steve Holdsworth, Sam Dillemans, Sam De Graeve, Freddy De Kerpel, Jef en Alain Van Driessche, Karel Dierickx en vele anderen die mij tips hebben gegeven of mij op onnauwkeurigheden hebben gewezen. *De artistieke uppercut* is gebaseerd op historische documenten en eigentijdse getuigenissen. Om de loop van het verhaal niet te onderbreken, zijn in de tekst geen bronvermeldingen opgenomen. Achteraan staat een uitgebreide biografie. Materiaal dat niet verkregen is uit eigen zoekwerk, heb ik dankbaar ontleend aan vakliteratuur en gespecialiseerde periodieken. Daarnaast zijn ontelbare artikels van binnen- en buitenlandse collega’s geraadpleegd, in de archieven van kranten en tijdschriften, via Google, Yahoo en op een waaier van websites.

Hoogste tijd voor de eerste ronde. Om het met Michael Buffer, de opperstalmeester van het Amerikaanse bokscircus te zeggen: ‘Let’s get ready to rumble.’

'VERZORGERS UIT', HOMERISCHE EN OLYMPISCHE KNOKPARTIJEN

De termen 'pugilistiek' en 'prijvechterij' zijn vandaag synoniem met boksen. Het eerste woord verwijst naar de antieke oorsprong van de sport (*pugil* betekent 'bokser' in het Latijn, afgeleid van *pugnus*, 'vuist'). De term 'prijvechterij' legt de klemtoon op het beoefenen van de sport voor geld. Over de herkomst van het woord 'boksen' bestaat twijfel. Eén theorie is dat het is afgeleid van het Griekse *puxos*, dat zowel voor een doos als voor een gebalde vuist kon worden gebruikt. Daaruit zou het Engelse woord *box* zijn ontstaan.

Boksen is meer dan vijfduizend jaar oud. De eerste afbeeldingen zijn gevonden op een Sumerische houtsnede uit de bronstijd (3000-2500 voor Christus). Griekse amforen laten verschillende soorten stoten en houdingen zien en tonen bloedneuzen of letsels. Een Etruskische vaas uit de zesde eeuw voor Christus beeldt af hoe een bokser zijn opponent een slag in de edele delen toedient. *De zittende bokser*, een prachtig beeld uit de eerste eeuw voor Christus, draagt leren riemen rond zijn handen en zijn geteisterde gelaat, zijn gebroken neus en bloemkooloren onderstrepen de averij die de sport kan aanrichten.

Homeros (negende eeuw voor Christus) was de eerste bokserreporter. In het drieëntwintigste boek van de *Ilias* bezingt de Blinde Bard in kolkende metaforen een tweegevecht tussen Epeios en Euryalos op de begrafenisceremonie van Patroklos. 'Ik zeg dat ik de grootste ben', snoeft Epeios in onvervalste Mohammed-Alistijl. 'Ik zal dwars door die man zijn vel slaan en zijn botten verbrijzelen. Zijn vrienden kunnen nu al zijn begrafenis regelen en hem wegslepen als mijn vuisten hem verpulverd hebben.' Euryalos is niet onder de indruk. Hij weet dat hij een 'door de goden gezonden vechter' is. 'In het midden van de ring traden nu de vuistvechters op elkaar toe. Ze haalden uit met hun gespierde armen en het spel met de vuisten begon. Akelig knarsten hun kaken. Van hun lijf droop het zweet. Epeios deed een onverhoedse aanval, hoewel de ander hem in het oog hield. Maar te laat! Reeds velde hem een vuistslag die als een moker zijn kaak trof. Zoals uit de zee, wanneer de noordenwind de branding doet bruisen en het strand met zeewier bedekt, een vis opspringt en weer neerschiet in het als wijnmoer zo donkere water, zo sprong hij eerst omhoog onder die ver-

nietigende stoot. Toen viel hij, maar Epeios ving hem op in zijn armen en daarop voerden zijn vrienden de verliezer weg, hinkend met slopfende voeten, uitspuwend het geronnen bloed, het hoofd opzij hangende. Zij vlijden hem tussen zich in op de grond en brachten de halfbezwijmde een beker als troostprijs.' Euryalos, de winnaar, krijgt een muilezel, in de rangorde van trofeeën waardevoller dan een vrouw.

Ook in de *Odysseia* doet Homeros verslag van een bloederig treffen. Als Odysseus, vermomd als bedelaar, na vele omzwervingen terugkeert naar Ithaca wordt hij uitgedaagd door Iros, een schooier die berucht is om zijn gulzigheid, drankzucht en lompeheid. 'De schrandere Odysseus keek hem kwaad aan. "Man," zei hij, "ik heb je geen strobreed in de weg gelegd en ook geen woord gezegd dat je zou kunnen grieven. (...) Bedenk je tweemaal voordat je me uitdaagt. Is eenmaal mijn toorn gewekt, dan zal ik, hoe oud ik ook ben, jouw lippen en borst kleuren met je eigen zwarte bloed..." Dat laat Iros zich niet zeggen. 'Een gladde tong heb jij, jij schurk. Een keukenmeid is er niets bij. Maar ik leer je dat af, want ik sla je met een slag rechts en een slag links de tanden uit je brutale snuit, zoals men dat met een varken doet dat gulzig in het koren verdwaalde. Gord je aan voor de strijd man, en laat die heren eens zien hoe wij vechten, als je tenminste op je oude dag het waagt om het tegen een jongere op te nemen.' Tegen de belofte dat de winnaar zich te goed zal mogen doen aan smakelijke beuling, maken Odysseus en Iros zich op voor het duel. 'Odysseus schortte prompt zijn armzalige lompen op. Zijn machtige dijnen kwamen bloot en ook ontblootte hij zijn brede schouders, zijn stoere borst en gespierde armen. Pallas Athena verhoogde nog zijn aanzien. (...) Iros zonk het hart in de schoenen. Maar vechten moest hij. Middelerwijl overwoog de schrandere Odysseus hoe hij de ander het best zou kunnen overwinnen. Zou hij hem met een slag van het leven beroven of hem wat zachter behandelen en zo de baas worden? Tot dit laatste besloot hij, want hij wilde niet te zeer de aandacht trekken. Toen zij dus hun vuisten ophieven ten teken dat de strijd zou beginnen en nadat Iros uithaalde om hem op de rechterschouder te treffen, raakte Odysseus de nek van zijn tegenstander onder het oor. De beenderen werden verbrijzeld. Het donkere bloed gutste hem uit de mond en hij viel kreunend in het stof, knarsetandend en met zijn hielen een roffel slaand op de grond. Toen zij dit zagen staken

de omstanders hun handen omhoog en ze stierven bijna van het lachen. Odysseus echter greep Iros bij de voeten en sleepte hem over de drempel, dwars over het erf, de poort door. Daar zette hij hem overeind tegen de muur van het erf, gaf hem zijn stok in de hand en vonniste hem streng met de woorden: “Blijf hier nu braaf zitten en houd de varkens en de honden op een afstand...”

‘De bokkers zijn de mooiste mannen van Griekenland’

Het Griekse ideaalbeeld van de held die altijd de beste wil zijn, is ook terug te vinden in de lofzangen op olympische kampioenen en in filosofische teksten. Plato, de denker met de brede schouders (vierde eeuw voor Christus), wijst in *De Republiek*, *Gorgias* en *De Wetten* op de verwantschap tussen de bokssport en de oorlog. Soldaten moeten zich met zelftucht, ascese en technische perfectie voorbereiden op de krijg zoals bokkers trainen voor een gevecht. Ze horen altijd in topconditie te zijn. ‘Een geoefende bokser heeft geen problemen met twee rijke, dikke mannen die ongetraind zijn en zo kan ook een goed voorbereide Athener ten strijde trekken tegen rijkere en machtigere vijanden.’ De training moet gebeuren tegen ‘schijntegenstanders’ met oefenhandschoenen, eventueel tegen ledenpoppen of met schaduwgevechten (een woord waarvan Plato de uitvinder is).

Iedere stad beschikte over gymnasia waar sport en militaire exercities hand in hand gingen. Jonge mannen werden er gedrield op afstandlopen en zware sporten als boksen, worstelen en *pankration*. (Bij *pankration* was ongeveer alles toegestaan behalve het uitdrukken van de ogen en bijten in de penis.) ‘Deze mannen zijn de mooiste van Griekenland’, beweerde Aristoteles. De adonissen kregen de kans onsterfelijke roem te verwerven tijdens een van de heilige spelen in Olympia, Delfi, Nemea of Korinthe. De Olympische Spelen, oorspronkelijk een religieus feest om Zeus te eren, waren het meest prestigieuze sportevenement ter wereld. Wie de olijfkranen won, was in de ogen van zijn tijdgenoten een bijna mythische held. Over de schande die verslagen sportlieden bij hun thuiskomst ten deel viel, dichtte Pindaros: ‘Wanneer zij hun moeders weerzien, zullen zij geen zacht gelach horen, dat de vreugde opwekt. In achterafstraatjes hurken zij uit de buurt van hun vijanden bevend neer. Onheil heeft hen aangeraakt.’

Op de drieëntwintigste spelen (688 voor Christus) werd boksen een olympisch nummer. Zoals in alle wedstrijden traden de bokkers, gelouterd door het Olympisch vuur, naakt aan. Voor de kamp smeerden zij zich in met olie. Ze omwikkelden hun handen met zachte leren bandages – meer om de knokkels te beschermen dan om de stoten te verzachten – en droegen een kruislings op het hoofd aan-gebrachte leren band om hersenletsels te voorkomen. De gevechten vonden plaats in open veld. Er waren geen touwen, geen rondes, geen rustperiodes, gewichtsklassen of puntensystemen. Het was niet verboden te slaan op een tegenstander die al op de grond lag, behalve in de schaamstreek. De partijen gingen door tot één of beide kampers zwaargewond of dood was. Een bokser die wilde aangeven dat hij opgaf, stak een vinger op. Duurde de kamp te lang, dan hanteerde de jury een soort strafschooppensysteem: elke pugilist mocht om beurt een klap uitdelen tot de andere neerviel. Dat heette de climax. De Grieken stelden de techniek en het esthetisch aspect van boksen meer op prijs dan brute kracht. Schoonheid boven barbarij. Toch beschouwden ze boksen als de gevaarlijkste sport van hun Spelen. ‘De zege van een prijsvechter wordt gewonnen in bloed’, zegt een lofzang.

In de literatuur zijn er talloze aanwijzingen dat de sport vermin-king en dood tot gevolg had. De Alexandrijnse bokser Agathos Daimon, bekend als *De Kameel*, smeekte Zeus om ‘de krans of de dood’. Zeus verhoorde zijn smeekbede. *De Kameel* stierf, zoals zijn grafscript vermeldt, vechtend in het stadion van Olympia op de leef-tijd van vijfendertig jaar. ‘Het doel waar bokkers op mikken – de ze-gekrans en de eer – zijn aangenaam voor hen, maar de klappen die ze daarvoor moeten incasseren slaan diepe wonden in vlees en bloed’, schreef Aristoteles. ‘Al hun inspanningen zijn pijnlijk en wegens de vele slagen en inspanningen stelt het doel uiteindelijk niet veel voor...’ Hippocrates, een tegenstander van de bokssport, achtte de meeste prijsvechters na een zware kamp voor de rest van hun leven arbeidsongeschikt. De diagnose van zijn collega Galenus was al even rampzalig. ‘Als zij oud worden, kruipen en verschrompelen ze en zien ze scheel als gevolg van de harde klappen. Hun ogen zitten vol catar-raal vocht, hun tanden vallen uit, hun botten worden broos en breken.’ Toch koketteerden vele bokkers met een bloemkooloor of een gebroken neus alsof het een tache de beauté was.

Een idylle met punch

Theocritus (derde eeuw voor Christus) wordt de uitvinder van de idylle genoemd. Hoe bedrieglijk woorden kunnen zijn, blijkt uit zijn *Idylle 22* waarin Polydeuces, een van de zonen van Zeus en Leda, zijn pugilistische kwaliteiten tentoonspreidt tegen een zoon van Poseidon, Amycus, de koning der Bebryken. ‘Toen ze hun handen hadden verstevigd met rundleren lappen en hun armen met een lange bokseriem hadden omwikkeld, traden ze tegen elkaar in het strijdperk, briesend van moordlust. (...) Woedend kwam Amycus naar voren, zijn vuisten gereed om te treffen, maar Polydeuces pareerde de aanval en raakte hem pal met een splijtende stoot op de punt van zijn kin waardoor hij – nog erger geprikkeld – alle beheersing verloor en met zijn hoofd naar de grond zijn stormloop hernam. (...) Weer hield Polydeuces zijn opponent op afstand met rechtse en linkse slagen op de kaak, de mond en de ogen, die zo opzwellen dat hij er bijna niet meer kon uit zien. Hij scheurde met beide vuisten de huid van zijn tegenstander open en de telg van Poseidon, hoe arrogant hij ook was, werd gedwongen zijn aanval te staken. Versuft door de klappen kwam hij tot stilstand en spuwde een rode stroom van bloed. De heroën begonnen uit één mond te juichen toen ze de pijnlijke wonden ontwaarden. Een machtige stoot op de rug van zijn neus bracht Amycus uit evenwicht. Hij kwam onmiddellijk weer overeind en viel aan. Maar hij was nog versuft. Zijn slagen misten precisie. Met schijnbewegingen, gevolgd door een barrage van linkse en rechtse jabs, mokerde Polydeuces Amycus’ gezicht tot pap. Tot op het bot was zijn voorhoofd ontveld. Hij viel achterover en lag languit gestrekt in het welige groen. Weer krabbelde hij overeind en opnieuw begonnen beide tegenstanders verhit te strijden, pogende elkaar met een stoot van hun keiharde riemen te doden. In wanhoop greep Amycus, tegen alle regels, de linkervuist van zijn tegenstander en probeerde hem met een rechtse buiten westen te slaan. Dat zou een pijnlijke klap zijn geweest, maar bliksemsnel trok Polydeuces zijn kin achteruit en counterde met een rechtse hamerslag uit de schouder. Amycus werd getroffen aan de linkerslaap. Uit de gapende wonde gutste een donkere bloedstroom. Met een korte ruk maakte Polydeuces beide handen vrij. Een tweede maal sloeg hij toe. Amycus’ tanden ratelden.

Met een tweevuistig spervuur ging Polydeuces nu zijn opponent te lijf. Een regen van stoten kwam almaar heftiger neer tot Amycus' wangen helemaal verbrijzeld waren. Verdwaasd zeeg hij neer. Capitulierend hief hij zijn armen omhoog, want de dood was hem heel dicht genaderd. Held van de vuist, Polydeuces, u hebt uw tegenstander ondanks uw zege niet hardvochtig behandeld, maar wel heeft hij plechtig gezworen met een beroep op de god van de zee, zijn vader Poseidon, bezoekers nooit meer lastig te vallen.'

De Mohammed Ali's van de oudheid

Zoals een man van weelde in de hand een
drinkschaal neemt
waarin de wingerd schuimend nadauwt,
haar aanbiedt
aan de jonge bruidegom met een
heildronk
van huis tot huis – een schaal van zuiver
goud, parel van zijn rijkdom –
en hij het feestmaal luister bijzet,
zijn schoonzoon eert, hem laat benijden
door zijn vrienden disgenoten om zijn
huwelijk vol harmonie,
zo zend ik ook naar overwinnaars golven
nektar, gave van de Muzen...

Pindarus – *Ode aan Diagoras* (vertaling Patrick Lateur)

Bezoekers die met het vliegtuig naar Rhodos reizen, worden onbewust geconfronteerd met een van de grootste sporthelden uit het olympische verleden. De enige luchthaven op het eiland is genoemd naar Diagoras, de stamvader van een aristocratische familie uit Lindos die grossierde in boks- en pankrationkampioenen. Al tijdens zijn leven was hij een legende. 'Een reus in open gevecht wil ik prijzen', dichtte Pindaros. 'Vader Zeus (...) zegen de rituele hymne voor een olympische winnaar en betuig eer aan de man die roem vond met zijn vuisten. Laat hem vreugde en respect ervaren zowel bij stadsgenoten

als bij vreemdelingen. Want zonder omwegen bewandelt hij het pad dat hoogmoed haat en hij weet goed wat het rechtvaardige hart van edele voorouders hem openbaarde.’ Diagoras was meer dan twee meter lang en fors gebouwd. Hij vocht met open vizier, maakte geen gebruik van geniepige trucjes en keek zijn tegenstanders het liefst recht in de ogen alvorens hen knock-out te slaan. De zege in Olympia tijdens de vierenzeventigste Spelen was het hoogtepunt van zijn carrière. Ook drie van zijn zonen verwierven een ereplaats in de olympische annalen. Van zijn kleinzoon Peisirhodos is bekend dat hij getraind werd door zijn moeder Kallipateira. Na de dood van haar man had zij deze taak op zich genomen. Zij had er alles voor over om haar zoon te zien winnen. Het was echter voor vrouwen – op straffe van dood – verboden het olympisch dorp te betreden. Kallipateira knipte haar haren af om een jongensachtig uiterlijk te krijgen en kon zo ongehinderd plaats nemen op de voor de trainers voorbehouden tribune. Na de overwinning van haar zoon sprong ze enthousiast over de omheining om hem te feliciteren. Op dat moment viel haar toga op de grond en kon iedereen de naakte waarheid zien. Uit respect voor haar vader, haar broers, haar zoon en haar neef, die allen *olympionikoi* waren, knepen de organisatoren een oogje dicht. Na dit incident werden de trainers wel verplicht zich naakt bij de wedstrijden te melden.

Andere legendarische bokskampioenen waren Kleitomachos en Theagenes. Kleitomachos (derde eeuw voor Christus) behaalde op alle Spelen overwinningen in het worstelen, boksen en pankration. In het verleden werd er ten onrechte van uitgegaan dat hij de beroemde *Zittende Bokser* was. Zijn kuisheid was even legendarisch als zijn spierkracht. ‘Wanneer Kleitomachos honden zag paren, wendde hij zich af’, schrijft Aelianus. ‘En wanneer hij op een drinkfeest een obscene of erotisch woord hoorde, stond hij op en vertrok hij.’

Theagenes (vijfde eeuw voor Christus) bleef tweeëntwintig jaar ongeslagen. In het totaal behaalde hij 1400 overwinningen. Hij was zo trots op zijn olympische triomfen dat hij zijn zoontje Disolympios – ‘tweemaal olympisch kampioen’ – noemde. Volgens Athenaeus verzwoeg hij in zijn eentje een stier. Ook over andere *olympionikoi* liepen sterke verhalen. Theodorus van Hierapolis vermeldt dat ‘Milon van Kroton gewoonlijk tien kilo vlees en evenveel brood at en drie kruiden wijn dronk. In Olympia nam hij een vierjarige stier op zijn schou-

ders en droeg deze het stadion rond. Daarna sneed hij het beest in stukken en at het in zijn eentje op in een enkele dag.' Over de bokserpankratiast Poulydamas schrijft Pausanias: 'Hij doodde een leeuw met zijn blote handen en eens koos hij uit een kudde runderen de grootste en sterkste stier, pakte hem bij een van zijn achterpoten en hield hem stevig vast. Hoe de stier ook zijn best deed om zich te bevrijden, Poulydamas liet hem niet los. Eindelijk wist het beest zich los te rukken... één hoef in Poulydamas' hand achterlatend!'

'Zijn bloed was voor mij zoeter dan mirre'

De lofzangen op succesvolle bokkers vormden binnen de Griekse poëzie een apart genre. Ze werden naar aanleiding van een zege op een van de grote Spelen besteld bij een bekend dichter, die hiervoor véél geld vroeg. De opdrachtgevers waren meestal rijke aristocraten zoals Diagoras van Rhodos of de Sicilische tirannen. De beroemde treurspeldichter Euripides was niet te spreken over de heldenverering van atleten. 'Van al de nietsnutten die Griekenland overstroomden, zijn er geen zo erg als zij. Om te beginnen hebben ze geen enkel edel of eerlijk levensprincipe. Ik klaag de Grieken aan die deugnieten van deze soort uit honderden streken op de Olympische Spelen bij elkaar brengen en deze onnuttige plezieren ook nog menen te moeten honoreren.' Toch leende ook hij zich later tot het schrijven van een ode voor een olympische kampioen.

Pindarus was literair actief tussen ongeveer 498 en 446 voor Christus. Van zijn werk zijn alleen veertig overwinningsliederen bewaard. Hij reisde de hele Griekse wereld af, van festival naar festival, van opdrachtgever naar opdrachtgever. Bij hem geen hyperbolisch verslag van een sportieve prestatie of een verheerlijking van spierbundels. De odes gaan over de zege zelf en over het geluk van de mens die zich even een god weet. De bezongen sporters krijgen het aureool van eeuwige helden met een bijna goddelijke status. 'Wezens van één dag. Iemand zijn, niemand zijn: wat betekent dat? Droom van een schaduw is een mens. Maar komt een glans door god gegeven, dan ligt een stralend licht over de mensen, hun bestaan is zoet als honing', heet het in de *Achtste Pythische Ode aan Alcimedon*. Een bijzondere bewogenheid blijkt soms voor knappe, jonge sporthelden. Zo wordt de baardloze bokser

Hagesidamos, die de dichter al evenzeer aanspreekt door zijn schoonheid als door zijn stootkracht, bezongen in de *Tiende* en de *Elfde Olympische Ode*: ‘Zijn naam staat geschreven in mijn hart. (...) Hagesidamos, over jou zullen de zacht gestemde lier en de lieflijke schalmei huldetonen strooien. De Piëriden, dochters van Zeus, maken je weidse naam nog groter; hem zag ik in die dagen zegevieren in vuistkracht bij het olympische altaar. (...) Mooi was zijn lichaam en in de fleur van de jeugd. (...) Hagesidamos, zoon van Arcestron, jij moet weten dat ik om jouw vuistkunst boven jouw krans van gouden olijven lof weergalmen laat met zoete klanken.’ Pindarus’ levenseinde was volgens de overlevering ‘heel romantisch’. Op hoge leeftijd nog verliefd op een schone knaap, stierf hij in diens armen tijdens een theatervoorstelling. Hij was niet de enige die in zijn poëzie homo-erotische bewondering voor bokscampers toonde. De anonieme dichter die de zege van Menechermus bezingt, lijkt een antieke variant op graaf Dracula te zijn. ‘Ik kroonde hem met tien zachte hoofdbanden en kuste hem driemaal, hoe bebloed hij ook was, maar zijn bloed was voor mij zoeter dan mirre.’

De handschoenen van de dood

De Romeinen vonden de manier waarop de Grieken boksten te zachtaardig. Hun gladiatoren moesten kampen met ijzeren of loden handschoenen. Het *de luxe*-model, de *caestus*, voorzien van spijkers en scherpe pinnen, werd door de Engelse dichter Dryden omschreven als *the gloves of death*. In de *Aeneas* vermeldt Vergilius bij een krachtmeting tussen Dares en Entellus dat de riemen om hun vuisten ‘stokstijf stonden van ingeregen lood en ijzer’. ‘Hun borst dreunt onder menige rake slag, hun oren suizen en hun kaken kraken van harde klappen, links of rechts gemikt (...) Rechts opwaarts wilde Entellus een raakstoot doen, maar Dares zag hem aankomen en week uit met grote snelheid, zodat alle kracht van de ander in het ijle ging en hij door eigen zwaarte zwaar ter aarde viel, zoals een holle den die op een berg ontworteld wordt en krakend neerstort. Een schreeuw ging op uit heel het gemengde publiek, bij de een van spijt, bij anderen van plezier. (...) Entellus hervat de strijd te heftiger door toorn, door eergevoel en door bewustzijn van zijn meerderheid. Driftblakend drijft hij de ander voor zich uit met stoten, nu van rechts en dan van links. Hij gunt hem geen respijt:

als 'n hagelbui op daken, kletteren de slagen neer waarmee hij Dares voortjaagt over 't veld. Toen liet Aeneas, vaderlijk, niet toe dat Entellus in zijn drift verder ging, maar gaf 't signaal dat Dares, uitgeput, de strijd te staken dwong, en sprak hen toe: "Wat waanzin arme kerel, sleept je voort? Der goden gunst laat je immers in de steek. Berust daarin! – 'k Verklaar de strijd beslecht." Hem, die zich nauwelijks meer voortslepen kon, zijn hoofd heen en weer schudde, en tanden braakte met gulpen bloed, brachten zijn kameraads terug naar 't schip. Zij namen helm en zwaard in ontvangst; maar de stier als ereprijs der overwinning kwam Entellus toe. Hij, zegepralend met die zegeprijs, riep uit: "Godinnenzoon en Teucrisch volk, ziet wat ik in de bloei der jeugd vermocht, en welke dood gij Dares hebt bespaard!" Hij stelde zich vlak voor de stierenkop en stiet zijn rechter, door de riem omwoeld, zo hard van boven tussen 't horenpaar de hersenpan in, dat de schedel brak en 't beest, stuiptrekkend, dood ter aarde viel. Daarop verklaarde hij met plechtig woord: "Dit offer, Eryx, weeg' u Dares op! Mijn boksen is hiermee voorgoed gedaan."

Dat boksen op het programma van de *Ludi Romani* stond, was te danken aan keizer Augustus. 'De Spelen die hij gaf, overtroffen die van al zijn voorgangers in aantal, gevarieerdheid en luister', schrijft Suetonius. 'De meeste belangstelling had hij voor boksters, vooral uit Latium, niet alleen voor professionele die geregeld optraden en die hij ook vaak in de ring bracht tegen Grieken, maar evenzeer voor boksters uit de provincie, die in groepen in nauwe stegen straatgevechten leverden waar geen techniek aan te pas kwam.' Door het gebruik van de *caestus* waren vele duels dodelijk. Misschien voerde Augustus daarom een aantal restricties in. Mensen van een goede familie mochten niet aan bokswedstrijden deelnemen en vrouwen duldde hij uitsluitend 'op de achterste rijen en dan nog zonder mannelijk gezelschap, terwijl de toeschouwers vroeger altijd door elkaar hadden gezeten'. Niet iedereen deelde overigens de keizerlijke passie voor de prijsvechterij. Cicero pleitte openlijk voor een verbod. Horatius mopperde dat het volk in het midden van een van zijn toneelstukken om boksters en beren schreeuwde, terwijl Terentius het floppen van een van zijn werken toeschreef aan de oneerlijke concurrentie van de pugilistiek.

Het door de slagen geteisterde lichaam van de boksters komt in de Romeinse literatuur en de kunsten even vaak voor als het ideale gen-

beeld. Tegenover het volmaakte apollinische lichaam van de pugilist in zijn glorie-dagen staat de aftakeling op het einde van zijn carrière. Melancomas, de favoriet van keizer Titus, was een uitzondering. ‘Hoeveel schoonheid hij ook bezat, hij bezat nog meer zelfbeheersing’, schrijft Dio Chrysostomus. ‘Hij keek neer op zijn knappe uiterlijk, maar niettemin wist hij het in zo’n ruwe sporttak te bewaren. Hoewel hij een bokser was, bleef zijn gezicht gaaf als dat van een loper. Hij trainde zo hevig en was zo superieur door zijn inspanningen, dat hij zijn armen twee dagen omhoog kon houden en niemand kon hem erop betrappen dat hij ze liet zakken, zoals atleten gewoonlijk doen. Hij dwong zijn tegenstanders op te geven, niet alleen voor hij zelf een slag incasseerde, maar zelfs voor hij slagen had uitgedeeld. (...) Het meest bewonderenswaardige was dat hij niet alleen nooit door zijn tegenstanders overwonnen werd, maar ook niet door inspanning, hitte, honger en seks.’

Zwaar togetakelde boksers waren voor epigramdichters een bron van leedvermaak. ‘Een zeef, Apollophanes is jouw hoofd geworden, of het onderste van door de wormen aangevreten papyrusrollen’, spotte Lucillius. Over een prijsvechter die zo zwaar verminkt was dat men hem niet meer herkende, dichtte hij: ‘Olympikos, die er nu zo verschrikkelijk uitziet, had ooit een neus, een kin, wenkbrauwen, oren en ogen. Toen nam hij deel aan bokswedstrijden. Hij verloor ze allemaal. Hij kreeg niet eens zijn deel van de erfenis van zijn vader. Zijn broer toonde een portret van hem aan de rechter, die oordeelde dat het een andere man was, die helemaal niet op Olympikos geleek.’ Lucillius maakte zich ook vrolijk over de machomentaliteit van de pugilisten. ‘Nadat Cleombrotos stopte met boksen, trouwde hij en nu krijgt hij thuis meer klappen dan tijdens de Isthmische en Nemeische Spelen. Zijn vechtlustig wijf slaat even hard als zijn tegenstanders in de olympische kampen en hij heeft meer angst in zijn eigen huis dan hij ooit had in de ring.’

‘Boksen was een kermisattractie zoals hanengevechten of worstelen met een beer’

Op het einde van de vierde eeuw na Christus werden de Olympische Spelen opgedoekt. Keizer Theodosius, die tijdens een zwaar

ziekbed christen was geworden, vaardigde in 393 een edict uit dat alle heidense culten en goddeloze spelen verbood. Het duizendjarige feest was afgelopen. De overtuiging van het middeleeuwse christendom dat het lichaam een verwerpelijke omhulsel van de ziel is, een zwakke brok zondig vlees, was niet bevorderlijk voor de sportbeoefening en de hygiëne. ('Oefen uzelf in godsvrucht, want de lichaamsbeoefening is van weinig nut', predikte Paulus.) De cultus van het lichaam was niet aan de kerkvaders besteed. Tertullianus keurde het boksen af 'omwille van de slagen die het gezicht, dat naar Gods beeld gemaakt was, verwonden en beschadigen'. De bokssport kwam definitief in de versukkeling. Meer dan duizend jaar verliepen tussen de val van het Romeinse rijk en de revival van de pugilistiek in de zeventiende eeuw. Helemaal was de sport niet verdwenen. De soldaten van Alfred de Grote van Wessex (negende eeuw) beoefenden boksen als recreatie. De burgervaders van Siena moedigden het aan als uitlaatklep voor jonge heethoofden. Van Richard III van Engeland – de bloeddorstige bultenaar die volgens Shakespeare zijn koninkrijk veil had voor een paard – werd beweerd dat hij geen slecht vuistvechter was. Uit dertiende- en veertiende-eeuwse wetboeken en annalen blijkt dat sporten werden beoefend die min of meer op worstelen, stokvechten en boksen leken. Maar vechten met de vuisten werd meer gezien als een proletarische dan als een aristocratische activiteit, een kermisattractie zoals hanengevechten of worstelen met een beer. In de vijftiende eeuw spreken Engelse kronieken over Meesters in de Edele Kunst der Zelfverdediging, die onderricht geven zowel in het gebruik van de stok, het zwaard en het schild als vuistgevechten zonder wapens. Over het systeem is weinig bekend, wel is geweten dat de meesters hoog in aanzien stonden en dat ze van Hendrik VIII vorstelijke privileges kregen.

In Rusland werd sinds de middeleeuwen de *koelatsjny boj* of gevecht met de blote vuisten beoefend. Het was een soort vrij boksen met onbeschermd knokkels. De bojaren organiseerden competities tussen de beste vechters. In de winter duelleerden zij op het ijs. Peter de Grote hield toernooien 'om de vaardigheid van het Russische volk te laten zien'. In de Russische literatuur en de kunst zijn er heel wat verwijzingen. De beroemdste beschrijving van een boksmatch komt voor in het gedicht van Michael Lermontov (1818-1841), *Het Lied van*

koopman Kalasjnikov (1838), dat later door Anton Rubinstein verwerkt werd tot een opera. Het gaat om een ereduel tussen een vertrouweling van tsaar Ivan Vassilievitsj, een zogenaamde *opristsjnik*, en de koopman Stepan Kalasjnikov. Aanleiding is het feit dat Kiribejevitsj de mooie vrouw van de koopman heeft gekust en haar oneerbare voorstellen heeft gedaan. Kalasjnikov kan dit niet ongewroken laten. Het gevecht wordt gehouden in de schaduw van het Kremlin, in aanwezigheid van de tsaar en de hele hofhouding. Nabokov refereert eraan in een van zijn boksverhalen.

Kiribejevitsj was de eerste die sloeg,
hij dreigde met zijn gehandschoende vuisten en
een verpletterende klap trof de dappere koopman
op zijn machtige borst.

Stepan Paramonovistj wankelde,
het koperen kruis op zijn borst,
met een relik uit de heilige stad Kiev,
beet diep in zijn stevige vlees.
Als dauw droop het bloed naar beneden.

‘Wat het noodlot wil, moet gebeuren’,
sprak de dappere koopman tot zichzelf.
Hij vermande zich, bundelde zijn krachten
en sloeg toe uit alle macht.
De gerichte zwaai stoot raakte zijn gehate tegenstander
vol op de slaap.
De jonge opristsjnik wiegelde en stortte zacht kreunend
neer op de ijzige grond.
Op de ijzige grond stortte hij neer als een pijnboom,
als een ranke pijnboom in een winters woud,
geveld door een bijl, omgehakt aan de wortels...
Hij lag op de grond, hij lag dood op de grond.

Bij dit vreselijke tafereel werd de christelijke tsaar
bevangen door een blinde, woeste razernij,
hij fronste zijn wenkbrauwen en stampvoetend
beval hij zijn mannen de dappere koopman bij hem te brengen.

‘Geef eerlijk antwoord, want ik wil de waarheid weten’,
 zei de machtige tsaar Ivan Vassilievitsj
 ‘Was het jouw eigen wil of was het onopzettelijk
 dat jij mijn trouwe dienaar
 mijn opritsjnik, mijn Kiribejevitsj
 hebt koud gemaakt?’

In alle oprechtheid, o, rechtvaardige tsaar,
 ik heb uw trouwe dienaar uit volle wil gedood;
 maar waarom ik dat deed, zeg ik u niet
 dat zal ik alleen aan de Heer onthullen...
 Veroordeel mij ter dood, leg mijn hoofd op het hakblok
 voor de bijl van de beul.
 Maar ik smeeek u, tsaar, toon u mild voor mijn weduwe en lieve
 kinderen...

De dappere koopman wordt op zijn wenken bediend. Voor zijn hoofd eraf gaat, belooft de christelijke tsaar hem dat zijn familie geen haar gekrenkt zal worden en dat er voor zijn weduwe en weesjes goed zal worden gezorgd, waarna de winnaar van de tweekamp met groot ceremonieel wordt onthoofd en begraven. (Lermontov zelf kwam om het leven bij een pistoolduel, zoals zijn grote voorbeeld en voorganger Poesjkin.)

**EERSTE
RONDE**

**DE
KRAAMKAMER
VAN
THE
NOBLE
ART**

‘Geen enkele nimf of bokser was bestand tegen het geweld van zijn aanvallen’

De bokssport begon in Engeland een nieuw leven onder de auspiciën van de Britse aristocratie. In zijn dagboek noteert Samuel Pepys op 5 augustus 1660 dat hij na een bezoek aan de Saint Margaret Church een clandestien gevecht heeft bijgewoond tussen ‘Mynheer Clinke, een Hollander en een schuitenvoerder, wat goede sport was’. In 1681 maakt *The Protestant Mercury* melding van een wedstrijd tussen een lakei en een slager. Voor de sport *scientifc* werd, domineerden krachtpatsers de ring. Pugilistiek werd geassocieerd met lieden die het in hun beroep moesten hebben van spierkracht: boottrekkers, slaggers en smeden.

James Figg, de eerste officiële bokskampioen van Engeland, introduceerde de sport in de hoogste kringen. De prins van Wales en de hertog van Cumberland namen privéles bij hem. ‘Professor’ Figg was bevriend met de schrijvers Alexander Pope en Jonathan Swift en werd vereeuwigd door de schilder William Hogarth, die zijn adreskaartje vervaardigde met daarop de vermelding *Master of the Noble Science of Defence*. Hij had maar één rivaal: Ned Sutton, de *Pijpenmaker van Gravesend*. Figg versloeg Sutton in 1727 na een homerisch gevecht met de blote vuist, de knuppel en de schermstok. In het midden van de strijd namen de heren een kwartier rust. Gezamenlijk dronken ze een fles port leeg en beukten toen weer als duivels op elkaar los. De Pijpenmaker keerde met een gebroken knie hinkend terug naar Gravesend. De *Father of Modern Pugilism* overleed in december 1734 op achtendertigjarige leeftijd aan een longontsteking. Zijn overlijdensbericht was in passende stijl opgesteld: ‘Vorige zaterdag was er een tweekamp tussen de onoverwonnen Held Dood aan de ene kant en de tot dan toe onoverwonnen Held Mr. James Figg, de vermaarde prijsvechter, meester van de Edele Kunst der Zelfverdediging, aan de andere kant. De zege werd aan beide zijden met volle inzet bevochten, maar uiteindelijk ging de totale overwinning naar eerstgenoemde en moest de andere het afleggen tegen een superieure vijand. Maar onbevreesd en met misprijzen trok hij zich terug en overleed bij hem thuis in Oxford Road.’

Figg haalde de prijsvechterij in die mate uit de clandestiene sfeer dat koning George I zijn fiat gaf voor openbare wedstrijden in Hyde

Park. Londen telde maar liefst vijf boksscholen. De belangrijkste was de sportacademie in Oxford Road waar Figgs beste leerling, James Broughton, zijn pupillen liet sparren met *mufflers*, handschoenen van zacht hertenleer, zodat *the Inconvenience of Black Eyes, Broken Jaws and Bloody Noses* hun bespaard zou blijven. Broughton, een gewezen boot-trekker, adverteerde de *ars pugnandi* als een waarlijk Britse kunst, een remedie tegen ‘buitenlandse verwijfdheid’ die de beoefenaars zou doen beseffen dat zij ‘de erfgenamen waren van de Griekse en Romeinse deugden’. Hij beloofde zijn leerlingen niet alleen weinig blauwe ogen, gebroken kaaksbeenderen en bloedneuzen, maar ook succes bij de dames, daarbij verwijzend naar zijn sparringpartner, de hondslelijke Buckhorse. De man had twee hartstochten, ‘liefde en boksen’, en was in elk domein even formidabel. ‘Geen enkele nimf of bokser was bestand tegen het geweld van zijn aanvallen; algemeen werd aangenomen dat hij hen veroverde door de kracht van zijn ledematen en de hardheid van zijn edele delen.’

Bij een titelverdediging in 1743 takelde Broughton zijn uitdager zo zwaar toe dat deze aan zijn verwondingen overleed. Er waren op dat moment geen officiële regels. Het was niet verboden het hoofd van de opponent tegen een ringpaal te rammen, hem met de ellebogen in het gezicht te poken, hem met een hand de keel dicht te knijpen en hem intussen met de andere vuist te bestoken. Schoppen, kopstoten, bijten, duwen en sleuren behoorden eveneens tot het gangbare pugilistische repertoire, dat Broughton tot in de finesses beheerste. Om zijn geweten te sussen stelde hij de zogenaamde *Broughton Rules* op. Een neergeslagen tegenstrever in de buik trappen of hem een oog uitdrukken werd verboden. Elke bokser had recht op een verzorger en een *bottleholder*. De verzorger was een soort coach die zijn prijsvechter bijstond met al dan niet wijze raad. De *bottleholder* had als taak de bokser op te frissen en bij te werken tussen de rondes, desnoods met barbaarse methodes zoals hem in de oren bijten of een opkomend gezwel opensnijden.

Op zesenvertigjarige leeftijd ging Broughton dramatisch door de finale van zijn bokscarrière. In een gevecht tegen Jack Slack, waar zijn sponsor de hertog van Cumberland 50.000 pond sterling op zijn pupil had ingezet, kreeg de kampioen zoveel klappen dat hij niet meer uit zijn ogen zag en de partij wilde staken. De hertog verweet

Broughton lafheid, waarop deze repliceerde: 'Hoogheid, ik ben blind, ik zie mijn tegenstander niet meer staan. Maar als u mij helpt hem te vinden, zal ik hem alsnog knock-out slaan.' Op de tast zette hij de wedstrijd voort tot hij door Slack definitief werd geveeld. Schuimbekkend verliet *His Grace* – 50.000 pond armer – het theater. Hij beschuldigde Broughton ervan zich opzettelijk te hebben laten vallen. Als een diep vernederd man trok de ex-kampioen zich uit de boksport terug. Cumberland werd de beschermheer van Slack. Toen ook die enige tijd later van een zwakkere tegenstander verloor, vermoedde de hertog alweer bedrog. Hij zette zijn mecenaat stop en begon een campagne tegen bokkers en gokkers. Met succes. Het Britse parlement verbood elke vorm van prijsvechterij. Ook andere landen spraken een veto uit. Desondanks bleef de sport populair. Overal ter wereld werden gevechten georganiseerd, niet zelden met de medeplichtigheid van lokale magistraten en hoogwaardigheidsbekleders.

Ook vrouwen stapten geregeld in de ring. William Hickey vermeldt een duel tussen twee vertegenwoordigsters van het zwakke geslacht in Drury Lane. 'Hun gelaat was vol bloed, hun borsten waren naakt en hun kleren leken volledig van hun lijf gescheurd.' Dames vochten zowat overal in de City voor gin, nieuwe kleren, mannen. Ze bonden hun haar op en kleedden zich uit tot aan de taille. Vele gevechten gingen tussen straathoeren die op die manier wat bijverdienen. Op de borsten slaan of krabben werd zeer doeltreffend geacht. De beroemdste pugiliste uit het begin van de achttiende eeuw was Elizabeth Stokes, *The Invincible City Championess*. Zij trad geregeld op in Figgs amfitheater, 'waar hanen en stieren en Ierse vrouwen vechten' zoals een contemporain gedicht het zegt. Van 1722 af maakte ze in de kranten reclame voor haar wedstrijden. Een van haar eerste partijen was tegen Hannah Hyfield, een mandenvlechtster uit Newgate Market. De advertentie specificeerde dat de dames zouden boksen 'in strakke jekkers, onderrokken tot net onder de knie, Hollandse onderbroeken, witte kousen en balletschoentjes'. Stokes en Hyfield vochten met een muntstuk in de blote vuisten. De eerste die het liet vallen verloor de partij. Elizabeth won, ondanks het feit dat Hannah in de krant voorspeld had dat ze met haar opponente de vloer zou aanvegen. Stokes was de bekendste vrouwelijke bokser uit het tijd-

perk van de hannoverianen, maar er waren ook de *Boksende Barones* Lady Barrymore, die de *noble art* beoefende om in conditie te blijven en haar man te plezieren en – aan de andere kant van het maatschappelijke spectrum – *Bruising Peg*, een ordinair manwif, berucht om haar slagkracht en ruwe manieren in de ring. De beste bokkers van hun tijd, Daniel Mendoza en Gentleman John Jackson, fungeerden ooit als secondanten in een wedstrijd tussen Mevrouw Mary Ann Fielding en een *Jodin van Wentworth Street*. De partij duurde tachtig minuten. Er werden niet minder dan zeventig knockdowns geregistreerd voor een gage van 11 guineas.

HENRY FIELDING

De uitvinder van the noble art

In 1747, het jaar dat Broughton zijn academie opende, begon Henry Fielding (1707-1754) aan *De geschiedenis van Tom Jones*, een schelmenroman over een van levenslust bruisende jongeman met een passie voor boksen, eten, drinken en vooral seks, in die mate dat hij zich door zijn loszinnige gedrag het ongenoegen van zijn voogd, de rijke landjonker Mr. Allworthy, op de hals haalt. In de loop van het verhaal krijgt Tom herhaaldelijk de gelegenheid zijn pugilistische vaardigheden te demonstreren. 'Onze held was zo behendig en sterk dat hij wellicht ook de allerbeste prijsvechters had aangekund en met groot gemak alle gehandschoende pupillen van de school van Mr. Broughton op hun donder had gegeven.' Tom maakt daarbij gebruik van de meest recente technieken, zoals 'een van die stoten in de buik die de toeschouwers in Broughtons amfitheater veel genoegenschaffen om te zien, maar weinig aangenaam zijn om ze te krijgen'. Fielding, de uitvinder van de term *noble art*, had niet alleen oog voor de dramatische gebeurtenissen in de ring. Zo beschrijft hij een homerisch gevecht tussen Molly Seagrim, 'een Amazoneachtige heldin' en Goody Brown, een experte op het gebied van de *fisticufwar*. De dames beginnen voorzichtig met aan elkaars haar te trekken, maar al gauw verplaatst de strijd zich naar lager gelegen regionen. Ze rukken elkaar de kleren van het lijf zodat ze al na een paar minuten allebei naakt zijn. Goody heeft het voordeel dat ze geen boezem heeft. Haar borsten zijn 'oude vellen perkament waarop men een behoorlijk lange poos zou kunnen slaan zonder ze enige schade te berokkenen'. Molly is opulenter geschapen en daardoor ook kwetsbaar voor een fatale slag. Gelukkig verschijnt daar ineens Tom Jones, die een einde maakt aan het bloedige tafereel. Eerder al had Fielding ironisch over boksende vrouwen geschreven in *Shamela* (1841). Daarin laat hij ene mevrouw Henrietta Maria Honora Andrews een brief naar haar dochter eindigen met het excuus: 'Gelieve mij te verontschuldigen voor deze korte brief; ik heb mijn rechterhand verzwikt bij het boksen tegen drie jonge officieren. Tot mijn grote genoegen heb ik ze alle drie verslagen.'

Net als Thomas Moore en Maurice Maeterlinck na hem vond Fielding dat staatshoofden tegen elkaar in de ring zouden moeten stappen om oorlogen te vermijden. ‘We kunnen een vrome wens niet onderdrukken, namelijk dat alle ruzies uitsluitend zouden worden uitgevochten met de wapens die de natuur, die weet wat goed is voor ons, ons heeft gegeven en dat koud ijzer niet zou gebruikt worden om in de ingewanden van de mens te graven maar in deze van de aarde; dan zou oorlog, het tijdverdrijf van monarchen, bijna onschadelijk zijn. (...) Zou een conflict niet even goed kunnen worden geregeld met een hoop bloedneuzen, blauwe ogen en gebroken hoofden als met een berg verminkte kadavers?’

**‘Het volk juichte luid terwijl de man
uit Plymouth die aan de darmen gewond was,
dood weggedragen werd’**

‘Tussen 1789 en 1812 – het Gouden Tijdperk van het Britse boksen – was pugilistisch de passie van het moment’, schrijft John Boynton Priestley in *The Prince of Pleasure and His Regency*. De prijsvechters trokken van stad tot stad en vochten met de blote vuist hun duels uit op de markt, meestal in de openlucht. De ring in die dagen was 24 vierkante voet en werd afgebakend door een tweede ring op 8 voet afstand. Binnen die tweede ring stonden de zogenaamde *beaters*, ervaren vechtersbazen die bij kampioenschappen uitgerust waren met paardenzwepen om heetgebakerde supporters op afstand te houden. Als een van beide bokkers door een stoot of worp neerging, was er een pauze van 30 seconden, waarna hij nog 8 seconden kreeg om de *scratch* een vierkant in het midden van de ring – te bereiken. Pas met de invoering van de regels van de *London Prize Ring* in 1838 werd bijten, slaan onder de gordel en het geven van kopstoten verboden.

Giacomo Casanova (1725-1798), die in Londen op bezoek was bij Teresa Imer, de moeder van zijn dochter Sophia, vermeldt in zijn memoires hoe grof het er bij bokswedstrijden toeling. Tijdens een wandeling merkt hij dat er een rel aan de gang is. Een van zijn vrienden gaat kijken en vertelt bij zijn terugkeer: ‘Ik heb iets dat u kunt toevoegen aan uw opmerkingen over de fijne zeden en gewoonten in Engeland. Er ligt daar een man die aan het doodgaan is van een klap

die hij heeft gekregen tijdens een bokswedstrijd.' Op de vraag van Casanova of er niets kan worden gedaan, antwoordt zijn vriend: 'Er is een dokter ter plaatse. Die zou kunnen ingrijpen, maar hij mag niet.' 'Wie kan hem dat beletten?' vraagt Casanova. 'Dat is het punt. Twee mannen hebben gewed op leven en dood van het slachtoffer. De ene zegt: Ik verwed er 20 guineas op dat hij eraan gaat. Waarop de andere zegt: Goed. Ik gok erop dat hij blijft leven. De eerste zal de arts niet toestaan om te interveniëren, want als de man herstelt, is hij twintig guinjes kwijt.'

Een halve eeuw later schetst Heinrich von Kleist in *Zwei Boxer* (1810) een al even ontluisterend beeld van de prijsvechterij in Engeland. 'Twee beroemde Engelse bokkers, de ene uit Portsmouth, de andere uit Plymouth, die al jaren van elkaar gehoord hadden zonder elkaar te zien, besloten – toen ze elkaar in Londen ontmoetten – een openbare wedstrijd te houden om uit te maken wie van hen de beste was. Derhalve gingen beiden met gebalde vuisten tegenover elkaar staan in de tuin van een kroeg. Toen de man uit Plymouth de man uit Portsmouth zo hard op de borst raakte dat hij bloed spuwde, riep deze terwijl hij zijn mond afveegde: 'Goed zo!' Toen ze zich weer hadden opgesteld, sloeg de man uit Portsmouth die uit Plymouth met de gebalde rechtse zo hard op het lichaam dat deze, terwijl hij met zijn ogen rolde, omverviel, waarop de andere riep: 'Dat is ook niet mis!' Het volk dat in een kring om hen heen stond, juichte luid en terwijl de man uit Plymouth, die aan de darmen gewond was, dood weggedragen werd, kende het de man uit Portsmouth de zege toe. De man uit Portsmouth schijnt 's anderendaags aan een bloedstorting overleden te zijn.'

In Kleists verhaal gelden geen regels. Ondanks de dodelijke afloop juichen de toeschouwers de overwinning toe. De Amerikaanse boksspecialiste Joyce Carol Oates merkt in dat verband op: 'Als men de zaak abstract bekijkt, dan is de ring een soort altaar, een van die mythische plekken waar de wetten van de staat opgeheven zijn: binnen de ring is het mogelijk dat een man door zijn tegenstander gedood wordt, maar hij wordt niet vermoord.' (In zijn *Critique de la raison dialectique*, wijst Jean-Paul Sartre op het feit dat zowel bokkers als toeschouwers tijdens een match uit zijn op geweld. 'Het collectieve geweld, het geweld van het publiek, wordt belichaamd door twee

individuen die boksen. De toeschouwers blijven niet passief. Zij nemen deel aan het gevecht. De strijd moet eindigen met de dood van een der prijsvechters; de ko is daarvan een substituut, zie de aanmoedigingen: “Sla hem dood.”)

In boks- en worstelwedstrijden vond Kleist modellen voor een filosofie van het creatieve handelen in onberekenbare situaties. Na de destabilisering van de maatschappelijke en politieke orde door de Franse Revolutie en de napoleontische oorlogen, begon hij zich in zijn werk bezig te houden met scenario's van controle. Als een van de eerste Duitse schrijvers greep hij hiervoor terug naar de wereld van de vechtsporten. ‘Het leven zelf is een strijd tegen het noodlot, en het is met het handelen zoals bij het vechten’, schreef hij. ‘De atleet kan op het moment dat hij zijn tegenstander vasthoudt alleen handelen volgens de ingevingen van het moment, en degene die wil berekenen welke spieren hij moet inschakelen, welke ledematen hij in beweging moet zetten om te winnen, zal gegarandeerd aan het kortste eind trekken en verliezen.’

‘De bokssport is een bewijs van de nationale barbarij, samen met het eten van rauwe runderlappen’

Daniel Mendoza en *Gentleman* John Jackson waren de sterren van de late achttiende eeuw. In *Letters From England* (1807) vermeldt de dichter Robert Southey dat ‘ontelbare boksfans les volgen in de academies van de grote leermeesters Jackson en Mendoza, de Aristoteles en de Plato van de pugilistiek’. Hij schreef ook dat het feit dat Engelsen behagen scheppen in de bokssport ‘een bewijs is van de nationale barbarij, samen met het eten van rauwe runderlappen’.

Mendoza, *The Jew of Het Licht van Israël* zoals hij werd genoemd, woog amper 73 kilogram maar stond bekend als ‘the most scientific boxer ever known’. Voor zijn komst was de prijsvechterij een statische bedoening. Klappen ontwijken werd als laf beschouwd. Stoten werden gepareerd en niet met voetenwerk ontweken. Zijn stijl was meer gericht op snelheid dan op kracht. Hoewel de meeste boksliefhebbers Mendoza's stijl apprecieerden, vonden anderen dat er iets verwijfde was aan een prijsvechter die voortdurend achteruitweek en op zijn behendigheid en snelheid rekende om te winnen, veeleer dan

in de onvervalste Britse bulldogstijl het gevecht aan te gaan en erop los te hameren tot hijzelf of zijn tegenstander viel. Een van zijn meest in het oog springende kenmerken, noteerde de negentiende-eeuwse bokspaus Pierce Egan, was zijn tegenstander zodanig uitputten door defensief te boksen tot hij met succes in de tegenaanval kon gaan. (Precies zoals Mohammed Ali dat vele decennia later in Kinshasa deed tegen George Foreman.) ‘Ik zag in de persoon van deze wonderbaarlijke Joodse atleet Mendoza de belichaming van gracieuze beweging gepaard aan kracht, intelligentie en vaardigheid en ik besepte dat hier de ultieme uitdrukking van het menselijk lichaam in actie was’, aldus Egan in *Boxiana*. ‘Hier was de schoonheid van ballet verenigd met het geweld van de strijd, de vernietigende kracht – zonder enig wapen – van een Mens-Dier, getraind en in perfecte harmonie, verschrikkelijk en subliem. Ik kwam, ik zag en ik was verrukt door een zodanige beheersing van het vak dat het verheven werd tot kunst.’

Gentleman John Jackson (1769-1845) veroverde de titel van kampioen van Engeland op 15 april 1795 na een gevecht waarin hij *Het Licht van Israël* op weinig gentlemanlike wijze versloeg. (Hij hield Mendoza vast en trok aan zijn haren. Dat was niet toegestaan, maar de antisemitische rechters knepen een oogje dicht.) Jackson moet een uitzonderlijke krachtpatser zijn geweest. Het verhaal gaat dat hij ooit zijn handtekening zette met een gewicht van 25 kilogram aan zijn pink. Na zijn overwinning op Mendoza, stopte hij definitief met de prijsvechterij, opende een gym in New Bondstreet en legde zich volledig toe op het lesgeven. Zijn Pugilistic Club werd de pleisterplaats van het puik der natie. Met de *Aristoteles van de ring* begon een nieuw tijdperk in de sportieve opvoeding van de elite. Wie niet bij hem in de leer was geweest, telde niet mee. Onder zijn pupillen: de latere koning George IV, en diens broers, de hertog van York en de hertog van Clarence, de latere William IV. Boksers werden door het Britse koningshuis niet alleen gesponsord, maar ook uitgenodigd aan het hof. Toen de Russische tsaar, de koning van Pruisen, de kroonprins van Pruisen, de prinsen Frederik en Wilhelm van Pruisen, generaal Platoff, generaal Blücher en andere eminente gasten na de slag van Waterloo Londen bezochten om de vrede in Europa te vieren, kreeg Jackson de opdracht een boksgala te organiseren. Het kruim van de toenmalige pugilistiek en Jackson zelf gaven een exhibitie van

hun kunnen die bij de gekroonde hoofden zeer in de smaak viel. (Misschien heeft dit evenement de Ierse dichter Thomas Moore geïnspireerd tot een satirisch gedicht, waarover later meer.) In 1821 deed de prins van Wales een beroep op Jackson om achttien bokkers, onder wie Tom Cribb en Jem Belcher, in te schakelen als lijfwachten voor zijn kroning. Hun aanwezigheid kreeg een meer dan ceremonieel karakter toen Georges vrouw, de van hem vervreemde koningin Caroline, in Westminster Abbey opdook om haar positie als gemalin op te eisen en door de bokkers bij de deur werd tegengehouden.

LORD BYRON

‘Ik had boksles willen volgen, maar mijn Druiper heeft op alle inspanning een Embargo gelegd’

Ook bij kunstenaars stond Jackson hoog in aanzien. Hij was de leermeester en de vriend van Lord Byron (1788-1824). Behalve de belangrijkste vertegenwoordiger van de romantiek in Engeland was George Gordon, de zesde baron Byron, een notoir versierder, potverteerder en allround sportman die de Hellespont overzwom, cricket speelde, roeide en bokste. Hij deed dit alles samen met constant diëten omdat hij geobsedeerd werd door zijn gewicht. Binnen het ranke figuur van de verleider huisde een dikke man die op elk moment kon uitbreken. De jonge Byron werd getraumatiseerd door zijn onstabiele moeder en een dermate verminkte horrelvoet, dat hij ooit een dokter smeekte deze te amputeren. Toen hij op zijn zeventiende naar Cambridge ging, woog hij over de honderd kilo, hoewel hij nog geen meter zeventig groot was. Om zijn gewicht op peil te houden, vastte hij veelvuldig en slikte hij medicijnen om af te slanken. Af en toe hield hij het niet meer uit en vrat hij enorme porties vlees en aardappelen die zijn spijsvertering in de war brachten en zijn middel met vetrollen ontsierden. Dan moest er weer gezwommen, geroeid, geschermd en gebokst worden. Hij zag zichzelf als ‘een buitengewoon goed zwemmer, een behoorlijke zij het geen overrompelende ruiter (na op mijn achttiende een rib te hebben gebroken toen mijn paard op hol sloeg) en ik stond mijn mannetje in het scherm – vooral met het Hooglandse slagzwaard –, ik was geen slecht bokser – als ik me tenminste wist in te houden –, wat moeilijk was, maar waar ik wel naar streefde’. Byron noemde Jackson ‘mijn lichamelijke herder en meester’. In zijn brieven alludeert hij voortdurend op zijn oefenpartijtjes in de Pugilistic Club. Volgens Pierce Egan bokste Byron zelfs op de dag dat zijn moeder begraven werd om zijn zinnen te verzetten. Toen iemand hem misprijzend vroeg waarom hij zo vaak met een bokser optrok, antwoordde hij dat Jacksons manieren ‘oneindig superieur waren aan die van zijn medestudenten aan het college’. In *Hints From Horace* (1811) maakte hij reclame voor Jacksons boksacademie (‘Will he who swims not to the river run? Men unprac-

tised in exchanging knocks, must go to Jackson ere they dare to box') en hij vereeuwigde zijn naam in Canto XI van *Don Juan*. 'Ik heb de hele ochtend gespard met Jackson, ik ben vast van plan ermee door te gaan', schrijft hij in zijn dagboek op 17 maart 1814. 'Mijn borst, mijn armen en longen zijn in goede conditie, en ik ben niet vet. Ik heb altijd een harde stoot in de vuisten gehad en mijn armen zijn voor mijn gestalte lang. Die oefensessies doen me goed. Boksen is het lastigste van al. Schermen en vechten met het slagzwaard hebben me nooit maar half zo uitgeput.' En een maand later: 'Ik ben de afgelopen vier dagen deze woning niet uit geweest, maar ik heb met open ramen dagelijks een uur met Jackson gebokst om het vergankelijke deel van mijn wezen te vermageren en in vorm te houden. Hoe heviger de vermoeidheid, hoe beter ik me geestelijk de rest van de dag voel, en 's avonds die kalme, lege loomheid die ik zo heerlijk vind. Vandaag heb ik een uurtje gebokst – en daarna een ode aan Napoleon geschreven.'

Zijn levenslange spartaanse discipline en zijn drukke literaire en sportieve activiteiten stonden een gevarieerd seksleven niet in de weg. De libertijn met de horrelvoet, zoals hij werd genoemd, schatte dat de helft van zijn jaarlijks inkomen naar betaalde seks ging, verdeeld over minstens tweehonderd vrouwen. 'Misschien wel meer,' schreef hij, 'want ik heb de tel niet bijgehouden.' Niet verwonderlijk dat hij enkele keren last had van gonorrhoe, de 'vloek van Venus' die, zoals hij schreef, bijwijlen een hypotheek legde op zijn sportieve activiteiten. Zo liet hij eind juli 1811 zijn vriend Charles Skinner Matthews weten: 'Je vuistvechterstalenten hebben je, naar ik hoorde van Jackson, een schitterende naam bezorgd. (...) Ik had zelf ook lessen willen volgen, maar mijn Druiper heeft op alle inspanning een Embargo gelegd.' Met zijn voorliefde voor boksen, geestrijke verversingen en mooie vrouwen was Byron het prototype van de *Regency man*. Twee van zijn voorkeuren bleken uit de decoratie van een scherm in zijn slaapkamer. De ene kant hing vol afbeeldingen van beroemde actrices, de andere was gereserveerd voor bokskampioenen. De ereplaats tussen Figg, Cribb en Molineaux werd ingenomen door John Jackson. Ook Tom Cribb viel zeer in de smaak. 'Een groot man! Heeft een vrouw, een minnares, en een aangename conversatie.' Byron was niet alleen gebiologeerd door boksen vanwege het heilzame effect op zijn lijn, maar minstens evenzeer vanwege de demi-monde die graag

in de wereld van de pugilistiek vertoefde. In een brief uit 1807 beschrijft hij het leven in Londen als ‘een aaneenschakeling van avondpartijen, opstootjes, bals en bokswedstrijden’, een levensstijl waar ook zijn held Don Juan niet afkerig van was. Byrons passie voor boksen werd gedeeld door vele van zijn collega’s, zoals John Keats, John Clare en John Hamilton Reynolds, die de brutaalste aller sporten in al dan niet geslaagde verzen vereeuwigden.